CÂNTECUL LUI ROLAND

STUDIU INTRODUCTIV

Literatura epică greacă a antichităţii a lăsat posterităţii *Iliada* si *Odiseea.* Lumea latină a creat *Eneida* lui Vergiliu.

Franţa medievală a îmbogăţit literatura universală cu nenumărate poeme eroice. Dar dintre toate cel mai frumos şi cel mai vechi, totodată, rămâne *Cântecul lui Roland.*

Poemele eroice franceze, numite *chansons de geste**, apar în Franţa către sfârşitul secolului al XI-lea. Erau cântate de jongleri, odinioară autori şi interpreţi, la curţile senioriale şi la serbări populare, cel puţin până la mijlocul secolului al XIII-lea; circulau, deci, mai ales pe cale orală dar s-au păstrat, totuşi, nenumărate manuscrise care fixează texte epice din secolele XII-XV.

Genul are reguli destul de precise, în ciuda transformărilor neîncetate pe care le-a suferit fiecare poem în parte, ideea de proprietate literară neexistând la acea epocă.

Fiecare poem este împărţit în unităţi numite *lese*. Acestea grupează un număr nedeterminat de versuri având aceeaşi vocală finală accentuată. În poemele mai vechi întâlnim *asonanţe*, în cele din secolele XIV-XV, mai ales *rime*.

Versul cel mai des folosit este cel decasilabic. I se alătură versul octosilabic sau cel dodecasilabic. De obicei însă autorul poemului nu respectă cu extremă scrupulozitate tipul de vers pe care l-a ales. În *Cântecul lui Roland*, de pildă, deşi domină versurile de zece silabe, ele nu constituie o regulă generală.

Materia epică dezvoltându-se neîncetat, încă din secolul al XIII-lea s-a simţit nevoia unei clasificări. S-a vorbit astfel de mai multe cicluri:

- *ciclul Regelui* (la geste du Roi), care cuprinde cele mai vechi cântece de vitejie, se inspiră din istoria perioadei carolingiene, dominată de figura legendară a lui *Carol cel Mare* ;
- *ciclul lui Garin de Monglane* are ca personaj principal pe Guillaume d'Orange ;
- *ciclul lui Doon de Mayence*, numit şi ,,ciclul baronilor revoltaţi", prezintă mari seniori răsculaţi împotriva autorităţii regale ;
- *ciclul Cruciadelor* este cel mai puţin amplu din toate.

Cântecul lui Roland face parte din ,,ciclul lui Carol cel Mare". Textul poemului, pe care îl traducem parţial, numără 4002 versuri cu monorimă asonantică, de o rară ingeniozitate poetică.

El a fost păstrat în manuscrisul 23 din fondul DIGBY, aflat în Biblioteca Bodleiană din Oxford. Este cunoscut sub numele de manuscrisul *0*. A fost publicat pentru prima oară în Franţa, în 1837, de Francisque Michel (1809-1887).

Ultimul vers al manuscrisului indică un nume:*Turoldus*. Nu se ştie dacă acest nume este cel al autorului, al copistului sau al interpretului ,,Cântecul lui Roland".

Cercetătorii istoriei literaturii medievale s-au străduit să-l identifice; după una din ipoteze, poetul Turoldus (formă latinizată a numelui normand Turold) ar fi unul şi acelaşi cu fratele vitreg al lui Wilhelm Cuceritorul, Turoldus, călugăr la Fécamp, apoi abate de Malmesbury după bătălia de la Hastings, la care a luat parte şi, în sfârşit, abate la mănăstirea din Peterborough unde a murit în 1098.

Mărturii istorice atestă faptul că o ,,cantilenă" despre Roland a fost cântată, de jonglerul Taillefer, la bătălia de la Hastings (1066).

Cunoscuta ,,tapiserie de la Bayeux" care fixează momentele cele mai dramatice ale aceleiaşi bătălii, ne arată, printre războinici, şi un jongler deasupra căruia stă scris

numele Turold. Nu este exclus ca realizatorul acestei epopei ,,grafice” să-l fi reprezentat chiar pe autorul *Cântecului lui Roland*.

Discuţiile asupra datei la care a fost redactat manuscrisul de la Oxford nu au fost puţine.

Pentru Joseph Bédier (1864-1938), marele medievist francez, poemul este opera unui truver anglo-normand care scria într-o limbă foarte răspândită, limbă vorbită în Anglia la o sută de ani după cucerirea ei de către normanzi, în jurul anilor 1170.

Ca o părere generală s-a ajuns astăzi însă la concluzia că ar trebui plasat în cel de-al doilea sfert al veacului al XII-lea. Oricum, manuscrisul *0* reproduce un text mai vechi, scris la sfârşitul secolului al XI-lea, după 1086. Această afirmaţie se bazează pe faptul că autorul poemului face referiri la evenimente ce s-au petrecut în acel an, precum bătălia de la Zalaca (cf. nota 43).

Cert este că ne aflăm în prezenţa unui cântec de vitejie de o deosebită frumuseţe, a cărui valoare poetică nu a fost depăşită, în Franţa, de nici un alt poem epic.

Studiul epopeilor franceze a ridicat mari semne de întrebare nu numai în ceea ce priveşte *epoca* în care au fost create ci şi cu privire la *originea* lor.

Evenimente şi personaje din *Cântecul lui Roland* ne permit să recunoaştem punctul de plecare istoric care i-a dat naştere. Dar s-au scurs peste trei sute de ani între bătălia de la Roncevaux (778) şi momentul elaborării poemului.

Cum se explică această ,,tăcere a secolelor” (J. Bédier)? Cum au apărut cântecele de vitejie franceze? Răspunsurile au fost foarte numeroase şi, deseori, contradictorii.

Prima teorie a fost cea a lui Gaston Paris care, în *Istoria Poetică a lui Carol cel Mare* (Paris, 1865 şi 1905), arată că, încă din secolele VIII, IX şi X, existau în Franţa mici ,,cantilene” sau ,,cântece lirico-epice” elaborate imediat după desfăşurarea evenimentelor la care se referă, cântece care, transmise oral din generaţie în generaţie, s-au amplificat în jurul unei teme centrale. Astfel ar fi luat naştere, către sfârşitul secolului al XI-lea, epopeile, eroice franceze în forma în care le cunoaştem şi astăzi.

Teoria lui Gaston Paris se inspiră, în mod evident, din ideile romantismului german cu privire la epopee în general; poezia epică ar fi un produs spontan al geniului popular, mai precis al sufletului popoarelor germanice, într-o perioadă îndepărtată care se confundă cu însăşi începuturile civilizaţiei.

Nu sunt de aceeaşi părere nici Mila y Fontanals (*Despre poezia eroico-populară castiliană* , Barcelona, 1874) şi nici Pio Rajna (*Originile epopeii franceze*, Florenţa, 1884) – care afirmă că epopeile nu sunt un gen popular ci operele unor poeţi din apropierea curţilor feudale, menite să-i proslăvească pe cavaleri.

Joseph Bédier în *Legendele epice* (4 vol. Paris, 1908-1913 şi 1914-1921) opune afirmaţiilor lui Gaston Paris, o teorie ,,individualistă” vorbind, totodată, de originile tardive, clericale şi întru totul franceze ale epopeii.

După Bédier poemele epice s-au născut pe drumul pelerinajelor, în urma colaborării dintre călugării păstrători ai unor legende de circulaţie locală şi jonglerii atraşi pe lângă sanctuare de mulţimea pelerinilor.

,,La început a fost drumul jalonat de sanctuare. Înaintea cântecului de vitejie a fost legenda: legenda locală, legenda religioasă” (op. cit., t. III, 1914-1921).

Această ,,legendă” a fost preluată, spune Bédier, de un autor, mai mult sau mai puţin talentat, care i-a dat structura de epopee.

În cazul *Cântecului lui Roland* este evident că poetul care a modelat materia brută a fost un om de geniu. La început n-au existat decât frânturi de legendă: un corn de fildeş ştirbit, la Bordeaux, despre care se spunea că ar fi aparţinut lui Roland; o stâncă crăpată, se zicea, de spada lui Roland, la Roncevaux; două morminte, la

Blaye, pe drumul către Sfântul Iacob de la Compostella, bănuite a fi cele ale lui Olivier şi Roland.

Numai un adevărat poet a putut realiza pe baza unor date atât de sumare această capodoperă a genului epic francez; versiunea de la Oxford constitue, crede Bédier, punctul de plecare al tuturor versiunilor *Cântecului lui Roland*.

Tezele lui Bédier nu au fost acceptate decât în parte. El a fost combătut de numeroşi istorici literari francezi şi străini. S-a contestat importanţa locurilor de pelerinaj şi a drumurilor care duceau spre sanctuare; s-a negat rolul clerului în elaborarea epopeilor războinice.

Unii cercetători au căutat sursa epopeilor franceze în operele savante ale unor poeţi carolingieni precum Angilbert sau Abbon. Dar în *Cântecul lui Roland* nu există nici o referire la vreun text antic; nemaivorbind de faptul că nimeni nu poate crede că epopeile eroice ale Franţei ar fi putut fi destinate unui alt public decât cel popular.

Lui Bédier, Albert Pauphilet îi răspunde cu afirmaţia *,,La început a fost poetul "* (*Romania*, L, 1924, pp. 193-194), înţelegând prin aceasta că rolul major în apariţia ,,cântecelor de vitejie" l-a avut creatorul laic, chiar dacă s-a servit de surse savante.

Edmond Faral (*Cântecul lui Roland*, Paris, 1933) susţine tezele lui Bédier, dar alţi medievişti bine cunoscuţi, Ferdinand Lot, Robert Fawtier, René Louis, le resping în mod categoric. Pentru aceştia nu poate fi vorba de o lungă ,,tăcere a secolelor" între evenimentul istoric şi opera care îl reflectă. Există mărturii anterioare veacului al XI-lea, precum *Fragmentul de la Haga*, un text în limba latină, din anii 980-1030, el însuşi o prelucrare a unui text mai vechi şi în care sunt prezenţi eroii unor legende din ciclul lui Guillaume d'Orange. Rita Lejeune stabileşte că încă de la începutul secolului al XI-lea numeroşi fraţi primeau numele de Olivier şi Roland, dovadă grăitoare a faptului că cele două personaje erau deja celebre pe atunci*.

Ceea ce presupune, în mod firesc, existenţa unor balade, a unor povestiri inspirate de bătălia de la Roncevaux şi cântate de jongleri; aceste povestiri, preluate ulterior de cronicari şi menestreli au dat naştere, în secolul al X-lea probabil, unui poem ce a servit, la rândul său, de sursă de inspiraţie celui ce ne-a lăsat o creaţie de valoare universală, în forma cunoscută astăzi.

Una din principalele critici aduse lui Bédier se referă la afirmaţia sa cu privire la originea clericală a epopeilor eroice. E drept că în *Cântecul lui Roland* de exemplu, se fac referiri la religia creştină sau la biserică dar faptele eroilor, atmosfera poemului sunt cu totul laice.

Ar fi putut oare un călugăr să scrie o operă în care singurul lucru cu adevărat important sunt loviturile de spadă? În care nu există decât un singur personaj cleric?

Ramón Menéndez Pidal îşi expune punctul de vedere în *,,Cântecul lui Roland" şi tradiţia epică a francilor* (trad. fr., Paris, 1960); el consideră că genul epic este, prin excelenţă, un gen ,,al variantelor"; epopeile eroice fiind opere în continuă transformare, *Cântecul lui Roland*, în varianta cuprinsă în manuscrisul de la Oxford, ar constitui rezultatul unei îndelungi evoluţii a uniu ,,cântec" legat de actualitate, reluat apoi şi transformat neîncetat.

Cântecul de vitejie ar fi circulat oral, nucunoscând variante scrise decât într-o fază tardivă a evoluţiei sale, fiecare jongler adăugând şi adaptând după placul său textul iniţial.

În concluzie, Menéndez Pidal scrie: *,,Nu este numai o poezie pentru toţi, ci opera tuturor"*. Această poezie ajunge să aibă un stil impersonal, fiind expresia puternicii personalităţi a unui întreg popor. Pentru că, după părerea sa, în epocile primitive, poezia ca şi limba sunt creaţia colectivă a tuturor claselor societăţii (op. cit., pp. 516-517).

Descoperirea, relativ recentă, în Spania, a unui manuscris latin, *Nota Emilianense*, datând din anii 1065-1075, în care (*Text cules de Mihai Constantin*) se regăsesc datele principale ale povestirii despre Roland şi Oliver, atestă existenţa *„Cântecului”* înainte de 1100, deci mult mai aproape decât se credea de etapa surselor istorice.

Analele, cronicile, fragmentele de texte latine, descoperite după ani îndelungi de cercetare, au permis istoricilor literari să arate, contrar celor spuse de Bedier, că „tăcerea secolelor” nu este chiar absolută.

În ultimii ani s-au făcut auzite noi puncte de vedere în atât de controversatul domeniu al originii epopeilor franceze.S-a observat că tezele lui Bedier si cele ale lui R. Menedez Pidal se pot completa reciproc. Martin de Riquer *(Cântecele de vitejie franceze,* trad. fr., Paris, 1957) și Pierre le Gentil (*Cântecul lui Roland,* Paris, 1967) s-au străduit chiar sa scoată în evidenţă caracterul lor complementar .

Nimeni nu mai crede astăzi că o epopee de proporţiile şi calitatea *Cântecului lui Roland* ar fi creaţia spontană a unui singur poet, nelegat de niciun fel de tradiţie epică sau lirică.

Creatorul, oricare ar fi el, este produsul unei societăţi; opera lui reflectă lumea în care trăieşte şi continuă tradiţiile acestei lumi. Nu este mai puţin adevărat că în şirul de jongleri care au vehiculat legenda a apărut un mare scriitor, pe deplin stăpân pe arta sa, care i-a dat *Cântecului* forma perfectă, am îndrăzni să spunem ,,clasică” , pe care o cuprinde manuscrisul 0 .

Adepţii teoriei „individualiste” a lui Bedier, ce acordă un rol primoridal Poetului, nu se opun, obligatoriu, adepţilor teoriei ,,tradiţionaliste”, care insistă asupra importanţei precursorilor şi a societăţii în care a luat naştere poemul.

Care este *adevărul istoric* în cazul *Cântecului lui Roland ?*

În primăvara anului 778, Carol cel Mare întreprinde o expediţie militară în Spania pentru a veni în ajutorul guvernatorului musulman al Barcelonei care era în luptă cu emirul Cordobei. Împăratul trece Pirineii în regiunea bască în fruntea unei părţi din armată; restul trupelor france pornesc pe drumul care străbate Pirineii orientali. Carol ocupă Pamplona dar nu poate cuceri Saragoza. Renunţă la asediu şi face cale întoarsă pentru a înăbuşi o răscoală a saxonilor conduşi de Witikind.

La 15 august 778, ariergarda francă este surprinsă în trecători de o populaţie bască sau gasconă şi complet nimicită.

Nici analele carolingiene, nici cronicile arabe nu menţionează numele lui Roland printre victime. Totuşi un personaj cu acest nume este citat printre cavalerii din preajma lui Charlemagne, între anii 772-774.

În Vita Karoli (830), biografie scrisă de secretarul lui Carol cel Mare, cronicarul Eginhard (770?-840), faptele sunt descrise cu amănunţime, reluând o poveste anterioară. Eginhard precizează că printre cei ce şi-au găsit sfârşitul în dezastrul din Pirinei se afla şi un conte din Bretania numit Hruotland. Mulţi cercetători sunt înclinaţi să creadă că prezenţa, în textul lui Eginhard, a numelui lui Roland e o dovadă în plus a existenţei unei legende de largă circulaţie, oricum anterioară relatării cronicarului franc.

Tot documentele istorice arată că bascii (sau gasconii) nu au fost pedepsiţi, pentru că Împăratul nu s-a mai întors din drum. Vestita bătălie dintre Carol şi „oştile sarazine” nu a avut, deci, loc decât în fantezia plină de respect a poetului care nu a vrut ca gloria viteazului suveran să rămână ştirbită.

Conform cronicilor, moartea francilor a rămas nerăzbunată. Mai mult, deşi Carol era obligat, ca suzeran să ducă în ţară trupurile vasalilor săi, textele istorice

spun că dintre toţi nobilii căzuţi la 15 august 778, numai Eginhard ar fi fost îngropat în Franţa.

Poemul modifică faptele pentru posteritate. Iată deci varianta lor literară.

După şapte ani de lupte victorioase,Carol cel Mare a cucerit întreaga Spanie. Numai cetatea Saragoza continuă să fie în stăpânirea regelui sarazin Marsil. Temându-se că va fi învins până la urmă, acesta îl vesteşte pe Carol cel Mare că, de se învoieşte să plece în Franţa, el se va creştina şi îi va deveni vasal. Împăratul îl crede. La propunerea nepotului său, Roland, Carol îl va trimite ca sol în tabăra duşmană pe Ganelon, cumnatul său, care este, în acelaşi timp şi tatăl vitreg al eroului principal al poemului.

Misiunea este grea şi periculoasă. Nu teama îl va face pe Ganelon să-şi arate mânia ci faptul că s-a simţit dispreţuit. Carol a refuzat să pună în pericol viaţa celor 12 pairi şi cea a lui Turpin. Cuvintele lui Roland au atârnat greu în balanţă. Oare viaţa lui Ganelon valorează mai puţin decât a celorlalţi baroni? Ofensa era gravă, şi, deşi acceptă misiunea care i-a fost hărăzită, baronul jură în faţa tuturor să se răzbune, să spele ruşinea, după toate legile cavaleriei.

Ajuns la curtea regelui păgân, se aliază cu Marsil; urzesc împreună pieirea lui Roland şi a celor doisprezece pairi, cei mai nobili cavaleri ai francilor.

Carol porneşte spre Franţa. Se apropie, cuprins de nelinişte, de porţile Cizei, cu gândul mereu la cei douăzeci de mii de franci conduşi de Roland.

O uriaşă armată sarazină se pregăteşte de atac: la Roncevaux Oliver a zărit mulţimea fără de număr a oştirilor păgâne. Înţelept, îl sfătuieşte pe Roland să sune din corn; împăratul e la hotarul dintre Spania şi Franţa. Se va întoarce şi va schimba soarta bătăliei. Roland refuză considerând că gestul său ar fi un act de laşitate; e sigur că ariergarda îi va învinge pe duşmani.

Lupta e crâncenă. Forţele sunt inegale şi francii se prăbuşesc unul după altul. Numai câţiva mai sunt în viaţă, când Roland se hotărăşte, în sfârşit, să sune din corn, nu numai pentru a cere ajutor ci pentru a-l vesti pe Carol că au pierit ca nişte viteji.

Împăratul soseşte pe câmpul de luptă şi porneşte în urmărirea păgânilor. Deşi Marsil primeşte ajutorul emirului Baligant, Carol va nimici oştirea arabă.

Dezastrul de la Roncevaux va deveni, în poem, cea mai mare victorie a celui mai mare conducător de oşti din lumea feudală europeană.

În fapt, Carol cel Mare a purtat multe bătălii pe care le-a câştigat, dar despre niciuna din ele nu s-au scris poeme atât de frumoase.

Emirul Baligant ests ucis chiar de împărat, regele Marsil moare şi el, regina Bramidona este luată în captivitate.

Carol revine în Franţa. Ganelon va trebui judecat la Aix, după legile ţării. I se va hărăzi, ca oricui trădător, o moarte crudă şi ruşinoasă: va fi legat de doi armăsari care, în goana lor, îi vor sfârteca trupul.

Roland va fi astfel răzbunat a doua oară .

*

*   *

Cea mai veche epopee franceză este, incontestabil, și capodopera geniului.

În construcția acestui edificiu literar se detașează net două *părți distincte:* prima, având ca punct de plecare mânia și trădarea lui Ganelon, se încheie cu moartea lui Roland; cea de-a doua ne vorbește despre răzbunarea lui Carol cel Mare, respectiv despre înfrângerea sarazinilor și pedepsirea trădătorului. Cele două mari fragmente de bătălie sunt precedate de un prolog „diplomatic” și urmate de un epilog „judiciar”.

Frumusețea operei este sporită de intensitatea sufletului ei dramatic. Sunt în cauză interese mai presus de individ --- legăturile feudale destrămate de trădare, pericolul invaziei islamice --- care se confruntă cu interese personale.

În „Iliada" punctul de plecare al conflictului îl constituie mânia lui Ahile. Tot astfel mânia lui Ganelon este cea care declanșează acțiunea propriuzisă a *Cântecului lui Roland.*

Considerând că a fost jignit și că viața i-a fost pusă în pericol, Ganelon, în furia lui oarbă își calcă jurământul de credință față de Carol cel Mare, trimițând la moarte sigură ariergarda, floarea cavalerimii france.

Pedepsirea celui ce a trădat ne apare ca un punct final firesc al poemului.

Desigur că dincolo de acest conflict personal se profilează clar contururile lumii care i-a dat naștere.

S-a spus de către unii critici că acest poem scris întru preamărirea lui Carol cel Mare păstrează ecourile luptelor duse de creștinătate în vremea primei Cruciade. Nimeni nu ar putea nega faptul că autorul poemului face numeroase referiri la religia creștină, la divinitate, la îngeri. Acestora le opune idolii păgâni, trinitatea mahomedană concepută după modelul creștin, convertirea de bună voie sau silită a sarazinilor.

Dar toate aceste elemente, ce se vor definitorii pentru cele două tabere, rămân, totuși, exterioare conflictului ce se desfășoară la un nivel foarte uman.

Există în poem versuri de neuitat care sintetizează crezul oricărui cavaler.

Legătura dintre vasal și suzeran constituie cheia de boltă a lumii feudale. Roland trăiește, luptă și moare ca un vasal credincios. Pentru onoarea seniorului său își îmbărbătează oștile într-o luptă al cărui deznodământ e cunoscut tuturor. Și tot pentru onoarea lui Carol își va da ultima suflare. Această legătură de feudalitate este nedespărțită de legătura de sânge: cinstea sau rușinea sunt împărtășite de tot neamul celui în cauză. Treizeci din rudele lui Ganelon vor trebui să ispășească alături de el, crima comisă împotriva ordinii feudale.

Legăturii de vasalitate, celei de sânge, li se adaugă o alta, născută din străfundurile inimii omenești: prietenia. Frăția de arme dintre Oliver și Roland capătă uneori nuanțe de o ***(Text cules de Filip Tuțu)***
gingasie neasteptata :va devein ,curand,celebra,in tot vestul Europei.

Marea arta a poetului se vadeste si in caracterul lapidar al unor splendide cugetari,in capacitatea sa de a caracteriza,in putine cuvinte,trasaturile esentiale ale unui personaj sau ale unui peisaj.

*

* *

Textul dupa care s-a realizat traducere de fata este cel publicat in franceza veche de Joseph Bedier (*La Chanson de Roland,* edition d'art , Paris,1922).

Asa cum am aratat, *Cantecul lui Roland* e compus din 4002 versuri in marea lor majoritate decasilabice, inpartite in 291 de lese construite pe 22 de tipuri de asonante din care nu redam in acest volum decat circa trei sferturi .In cea ce priveste *traducerea textului si versificatia* precizam urmatoarele : ne-am silit sa fim cat mai aproape de original ,dar ne-am ferit sa-l redam in romaneste intr-o forma arhaica,considerand ca

trducerea este facuta pentru cititorii de astazi, care vorbesc limba anilor' 70.

Traducerea nostra in versuri nu a folosit monoasonanta decat experimental , in cateva lese ; in rest am incercat asonante si rime .Am folosit acest sistem ,in primul rand pentru a-i pastra *Cantecului* un character popular si , in al doilea rand , pentru a putea face pasii necesari spre o modernizare ,care urmareste insa in deaprope textul original.

*
* *

Cantecul lui Roland marcheaza,fara indoiala ,o culme in domeniul literaturii francez. Este o epopee care intruneste toate calitatile pe care trebuie sa le aiba acest gen literar .

Poemul a fost comparat cu o bazilica romanica ,solida ,monumental si severa.Silueta aceasta nu exclude o elegant sobra care impresioneaza pri echilibrul proprtiilor prin simplitate ;poate , mai ales ,prin senzatia pe care ti- o comunica ,acea a dainuirii peste veacuri.

CANTECUL LUI ROLAND

I

Regele Carol,marele-imparat ,
Sapte ani plini in Spania al luptat ,
Si pan' la mare, plaiu – indepartat
A cucerit castele-a daramat,
Zid sau cetate in fata nu i-au stat
Fara de Saragosa ce-i pe-un munte-analt.
Marsil paganul, rege blestemat ,
Lui Mahomed si Apolo-i inchinat.
Sa scape de urgie nu-I e dat .

ii

Marsil la Saragosa-n tainic ceas
La umbra –ntr-o poiana- acum s-a tras
Pe-o lespede de marmura-i intins
In juru-i ostasimea el a stans
Si catre conti si duci Marsil a spus:
,,Aflati ce grozavie ne-a ajuns :
Carol al dulcii Frante-n gand si-a pus
Sa ne distruga, ca sa-i fiu supus .
Ostirea mea nu poate sa-mi ajunga
Si nu am oameni ca sa il infranga .
Ce sfat in gruel asta ceas imi dati ?
De moarte si rusine ma scapati.”
Nici un pagan nu incearca raspuns ,
Fara de Blancandrin , cinstit supus .

iii

E Blancandrin intre pagani vestit ,
Viteaz fara pereche si cinstit ,
Un bun sfatuitor si intelept
(Text cules de N Barbazan)

"De ce te sperii,rege?Ti-o spun drept
Lui Carol cel ce tare mindru este
Trimite-i de prietenie veste;
Ca ii vei da ursi,lei si caini,sa stie,

Camile sapte sute,soimi o mie,
Catari vreo patru sute,fiecare
Cu aur incarcat,cincizeci de care,
De va putea plati ostasii iara,
Ca s-a luptat destul in asta tara;
La Aix in Franta de-o sa plece-ndata
Il vei urma de Sant Mihai si iata,
Cand tu primi-vei crestineasca lege
Tu ii vei fi supus vasal,se intelege.
De vrea ostateci,da-i,ca o dovada,
Zece ori douazeci,ca sa te creada.
Copiii nostri sa i-i dam din tara:
De-o fi,cu eisi fiul meu sa moara.
Asa-i mai bine,fara cap sa piara,
Decat ca noi,lipsiti toti de onoare,
S-ajungem cersetori la drum mare".

IV

Si Blancandrin: "Pe bratul meu cel dept,
Pe barba care-mi flutura pe pipt,
Francii vor merge-n Franta,tara lor.
Cind se va-ntoarce acasa fiecare,
Carol va fi la Aix,capela-i mare,
De Sant Mihai,in mare sarbatoare.
Va trece ziua pusa drept soroc,
De la noi vesti nu va primi deloc.
Regele-i mindru,cruda-i inima
Si la ostateci capul va taia.
Piarda ei capul,noua nu ne pasa,
Decat sa pirdem Spania cea frumoasa
Si sa-nduram mizerii si rusine."
Paganii spun:"Asa-i poate mai bine."

V

Aduna sjatul regele Marsil.
Din Balaguer ii cheama pe Clarin,
Pe Priamon si pe Eudropin,
Guarlan barbasul,pe Estamarin,
Maheu ce-i unchi lui Machiner,mai vin
De peste mari Jouner si Malbin
Ca sa-l asculte toti pe Blancardin.
Din cei mai ticalosi,zege alege:
"Seniori baroni,la Carol voi veti merge
-Cel ce-mpresoara Cordes-ul acum-
In miini veti duce ramuri de maslin
In semn de pace,ca umili sa fim.

Si daca alta cele noi gasim,
Aur si-argint eu va voi da din plin,
Paminturi cit in zare se tot tin."
Paganii spun:"Asta ne-o fi prea mult!"

VI

Iata Marsil ca sfatul a sfarit:
"Seniori,veti merge cum am chibzuit.
Purta-veti ramuri de maslin,anume,
Lui Carol Magnul,regelui,veti spune
Sa se indure,pentru Dumnezeu,
Ca nu va trece luna cand,chiar eu
Ii voi urma cu credinceosi o mie
Si voi primi cu toti crestini sa fie,
Ca-s omul lui si-n slujba lui ca stau.
De vrea ostateci,cati doreste-i dau"
Si Blancandrin:"Asa vei face pace."

VII

Catari albi, zece, porunci Marsil,
Trimisi de regele din Suatil
Fraie de aur au, iar sei de-argint.
Calari acum toti solii au pornit
Si-n mana poarta ramuri de maslin,
La Carol, rege-al francilor, ei vin.
Si Carol ai primi, dar se-nseala.

VIII

E vesel imparatul, multumit
Cetatea Cordres el a nimicit,
Cu catapulta zidu-a daramat
Iar cavalarii prada mare au strans,
Aur,argin si arme au de-ajuns
Si in oras n-au mai ramas pagani,
Ori i-au ucis orii-au facut crestini.
Carol cel Mare sta intr-o gradina
Rolandsi Olivier sint impreuna;
Anseis mandrul,ducele Sansun
Gonfalonierul Geoffroi d'SAnjou
Gerin si Gerier de fata se aflau
Si altii multi acolo mai erau:
Din dulcea Franta cinsprezece mii.
Si pe o scoarta alba cavalerii
Se-ntrec la table vremea sa petrreaca

Batranii si-ntelepti doar,sah joaca,
Iar tineri se harjonesc in sabii.
Lang'un maces la umbra unui brad
Au inaltat un turn de-aur turnat,
Pe el Carol,marele imparat.
I-e barba alba,parul inflorit,
Voinic i-e trupul,mandru,neclintit.
Il recunosti de-l vezi intaia oara.
Ajusi la el solii descalecara
Si cu prietenie toti il salutara.

IX

Incepa Blancardrin cuvantul sau;
"Salut in numele lui Dumnezeu
Pe care trebuie sa-l preaslavim.
Marsil,viteazul rege,te saluta.
A chibzuit la legea crestineasca.
Din bunul sau el vrea sa-ti daruiasca
Ursi,lei,copoi ce stiu sa-alerge iute,
O mie soimi,camile sapte sute,
Catari cu argint si aur fiecare
Sa ai incarcat cincizeci de care.
Izanti de aur vei avea nespus
Ca sa platesti ostirea sant de ajuns.
Ai sta in tara asta mult, o stii,
La Axi in Franta-i bine sa revii.
Acolo te-oi urma stapanul meu".
Inalta Carol mainile spre Dumnezeu
Si capul pleasa sa se chibzuiasca.

X

Plecat isi tine capul imparatul.
Cu graba nu si-a spus nicicand cuvantul
Asa-i e felu, vorba-i e inceata.
Cand salta chipul si mai maindru-arata;
Soliei spune:"Bine ati venit.
Marsil mi-e dusman de neinblanzit;
Acestor vorbe,spuse-n fata mea,
Sa dea crezare,oare as putea?
Si Blancardrin:"Ostateci o sa dam
Vreo cincisprezece,douazeci lasam,
De-o fi sa piara-i fiul meu cu ei,
Si mult mai nobil dam, daca tu vrei.
Cand la palat vei fi cu-al tau alai
De sarbatoare Sfantului Mihai
Va fi acolo si stapanul meu.

Si-n baile ce-ti dete Dumnezeu
Sa il botezi,in sfintele lor ape.
Raspunse Carol:"Poate sa mai scape."

XI

Frumos e-amurgul stalucind in soare.
Catarii,Carol spuse-n grajd sa-i duca.
Gatira cortul in livada mare
Cei zece soli straini sa locuiasca.
Doisprezece sergenti numi sa ii serveasca.
Si se culcara pan'a doua zi.
Venira zorii,Carol se trezi,
Pleca la slujba si se inchina
Si apoi sub un pin se-napoia.
Cheama baroni langa el sa vina,
Cu cei din Franta sfat el vrea sa tina.

XII

Si imparatul sub un pin anume
Chema baronii-n sfat sa se adune.
Turpin arhiepiscop,dulce Ogier,
Henri,Richard care unchi ii e,
Pe Ancelin,Gasconul brav si bun,
Tebald de Remis si varul sau Milum
Erau de fata Geriee si Gerin;
Roland se afla printre cei ce vin,
Olivier,ce-i nobil si viteaz,se stie;
Din Franta,franci s-aici peste o mie.
Si Ganelon,cel ce-a tradat,veni.
Incepu sfatul care rau sfarsi.

XIII

"Seniori baroni--zise-mparatul--mie,
Marsil,sa stiti ca mi-a trimis solie.
Din bunul sau ne face parte mare,
Lei,ursi,precum si caini de vanatoare,
Soimi la o mie si camile multe,
Catari cu-aur arab vreo patru sute,
Peste cincizeci de care sa-ncarcam.
Dar ne-a cerut in Franta sa plecam.
Marsil la mine-acasa va veni
Si legea noastra sfanta va primi,
Iar crestinat,vasalul meu va fi.
Dar stiu eu oare-n suflet ce-o gandi?"

Spusera francii:"Bine-i sa ne temem".

XIV---XXII

Dupa ce Carol le spune baronilor sai ce-i propune Marsil,astepta ca fiecare sa-si dea parerea.Primul se ridica nepotul sau,contele Roland,ce-i aminteste imparatului ca e rau sa se increada in regel maur care a mai tradat o data, servindu-se de aceeasi inselatoirie si i-a ucis pe cei doi soli a lui Carol,Basan si Basilie.Roland socoteste ca trebuie continuat razboiul.Ganelion si ducele Naimes nu sant de aceeiasi parere si il sfatuiesc pe Carol sa se inteleaga cu Marsil.Cine sa conduca solia?Turpin,ducel Naimes,Roland,Olivier se ofera pe rand dar Carol nu-i asculta.Atunci Roland se ridica din nou si-i cere imparatului sa-l trimita pe Ganelion,tatal sau vitreg.Ganelion este cuprins de neliniste si de manie.Il insulta pe Roland si-l ameninta.Roland propune,pentru a doua oara,sa plece el,dar Ganelin nu se invoieste:"Va indeplini porunca imparatului.Roland rade badjocorit.Ganelion ii azvarle in fata toata ura si tot dispretul sau, apoi ii spune lui Carol cel Mare:

XXIII

"Ma duc la Saragosa,dar stiu bine
Ca cine pleaca acolo nu mai vine.
Mi-e soata sora ta o stii anume,
Si am un fiu cum nu e altu-n lume,
Este Baudouin,ce un vitez va fi.
Mosia el va mosteni.
Sa-l ocrotesti,eu nu-l voi mai vedea".
Si Carol:"Prea ti-e inima duioasa,
Ti-am spus sa pleci,deci grabnic totul lasa!"

XXIV

Zise iar Carol:"Vino,Ganelion,
Sa iei manusa si acest baston.
Francii-au ales precum ai auzit."
"Nu,Sire,ci Rolan,el m-a numit!
Nicicand n-am sa-l iubesc,aici o spun,
Si nici pe Olivier,amicu-i bun.
Asemeni parii care-l indragesc
In fata ta spun ca-i dispretuiesc."
Si Carol zise:"Prea te-ai indarjit.
Mergi negresit,asa am poruncit".
"Ma duc,dar chezasie eu nu am
Cum n-au avut Basiliei nici Basan".

XXV

Carol manusa drapta i-o intinde
O scapa Ganeleon, n-o poate prinde.
Cat ar fi vrut sa nu fi fost de fata!
Si francii:"Ce-nseamna asta oare?
De-aici noi vom avea pirdere mare".
Iar Ganelon:"Va voi trimite vesti".

XXVI

Si Ganelon:"Sire sa plec as vrea!
E drumul lung,nu pot intarzia".

(Text cules de Nicoleta Nedelcu)

Carol: ,, Cu voia mea şi-a Domnului te du!"
Cu mâna dreaptă cruce îi făcu
Şi îi dădu bastonul şi scrisoarea.

XXVII

Şi Ganelon spre cortul său porni
Arme să-şi ia, vesminte, se grăbi,
Cele mai bune care le găsi.
De aur pinteni la călcâi avea,
La mijloc, pe Murgleis[24], spada sa ;
Pe Tachebrun[25] apoi încălecă,
Unchiul său Guinemer îl ajută.
Mulţi cavaleri plîngeau, spunînd aşa:
,,O, ce păcat este de faima ta!
La curtea regelui atât ai stat
Şi-n mare cinste tu i te-ai aflat.
Pe cel ce-a spus să pleci şi sol să fii
Nu-l va putea nici Carol ocroti.
Rău a gândit Roland cînd te-a numit
Căci ţi-esste neamul nobil şi vestit" .
Apoi mai zic: ,, Mergem şi noi cu tine!"
Iar Ganelon : ,, Este păcat! mai bine
Singur să mor şi nu voi, bravi bărbaţi.
În dulcea Franţă, seniori, plecaţi:
Un bun rămas soţiei, de la mine;
Pe Pinabel[26], la fel, îl las cu bine
Şi pe Baudouin care mi-e fiu, cum ştiţi ,
Vă e senior şi să îl ocrotiţi".
Şi o porni apoi pe al său drum.

XXVIII

Trecu acum pe sub înalţi măslini,
Alăturea-i merg solii sarazini.
Cînd Blancandrin se-apropie din mers
Schimbară vorbe pline de-nţeles.
Zise păgînul: ,, Carol e vestit,
Calabria[27] şi Pulia[28] a cucerit!
În Anglia[29] trecu sărata mare,
De Sfântul Petru îi trimit tribut.
În ţara noatră oare ce-a mai vrut?”
Şi Ganelon: ,, E Carol rege mare
În lumea-ntreagă seamăn el nu are”.

XXIX

,, Sînt francii nobili, zise Blancardrin,
Dar nu-l servesc pe Carol, precum ştim,
Sfaturi îi dau, rele, păgubitoare,
Şi conţi şi duci, cu toţi, cu mic şi mare”.
Şi Ganelon: ,, Nu ştiu astfel a fi
Făr’ de Roland ce rău va pătimi.
La umbră Carol ieri în zori şedea,
Sosi Roland atunci în faţa sa,
Venea din Caracasonia[30] prădată,
În mîini cu-n măr, o poamă-mbujorată:
,, Slăvite sire, astăzi tu primeşte
Coroana ce pămîntul stăpîneşte !”
Trufia-i va aduce-o soartă cruntă
Căci moartea zilnic fără rost înfruntă;
De-ar fi cin’ să-l omoare avea-vom pace”.

XXX-XXXI

Blancandrin, văzînd că Ganelon îl urăşte pe Ronald,îşi dăpe faţă adevăratele sentimente şi amîndoi plănuiesc să-l ucidă pe nepotul lui Carol.Călărind fără încetare, cei doi ajung la Saragosa.
La umbra unui pin se află tronul măreţ al regelui sarazin.Marsil aşteaptă înconjurat de douăzeci de mii de oameni.Iată-i pe cei doi în faţa tronului.

XXXII

Şi Blancandrin înspre Marsil păşeşte,
Alături, Ganelon îl însoţeşte:
,,În numele lui Mahomed, stăpîne,
Şi-al lui Apolo ce-l sfinţim pe lume,
Solia ta lui Carol i-am purtat.
Doar mîinile spre cer şi-a ridicat

Şi s-a rugat la zeul lui ales.
Un mare nobil însă ţi-a trimes
Ce este-n Franţa un baron cinstit:
Prin el să afli ceea ce-ai voit”.
Marsil rosti:,,Să spună,l-ascultăm!”

XXXIII

Dar Ganelon se chibzuise bine
La cuvîntarea ce avea a ţine
Ca unul care ştie rostul său:
,,Salut în numele lui Dumnezeu
Pe care să-l slăvim cu toţi pe lume !
Viteazul Carol iată ce îţi spune:
Creştina lege dacă vrei, primeşte,
Şi Spania jumate-ţi dăruieşte.
Iar de nu vrei ca să îi fii supus,
Legat de viu,să afli,vei fi dus
La Aix,la Scaun şi în judecată
Îţi vei găsi tu cuvenita plată
Şi vei muri-n ruşine şi urgie”
Se-nfioară Marsil plin de mînie.
Cu-o suliţă voi să îl lovească
De nu erau ai lui să îl oprească.

XXXIV

Marsil se-mbujoră pe loc şi apoi
Smuci de suliţa cea grea –napoi
Văzîndu-l, Ganelon de spadă trase
Ca două degete din teac’o scoase
,,O, mîndră spada mea, el spuse,
La curţi regale atîta te-am purtat
Nicicînd va spune marele împărat
Că singur am murit în ţări străine
Făr ‘ ca-nainte eu să mă răzbun.”
Păgînii zic:,,Să nu se facă luptă”.

XXXV

Şi cei mai nobili regele-şi rugară
Pe tronul lui să se aşeze iară.
Califul zise:,,Rege,rău gîndeşti,
Când vrei pe francu`acesta să-l loveşti.
Să vezi ce vrea şi să-l asculţi mai bine”.
Şi Ganelon:,,Îndur,deşi-i ruşine.
Dar pe tot aurul ce-i dat de Dumnezeu
Pe tot ce-are mai scump regatul tău,

De am răgaz,eu tot o să vă spun
Ce îi vesteşte Carol cel vitez şi bun,
Din zibelină poartă o manta
Acoperită cu mătase grea.
O scoate-o zvîrle,Blancandrin o prinde,
Şi-apoi spre spadă mîna îşi întinde:
Mînerul aurit îl şi cuprinde .
Şi zic păgînii:,,Ce viteaz baron !”
XXXVI

Şi Ganelon înspre Marsil păşeşte:
,, Eşti mânios degeaba, îi vorbeşte,
Stăpînul Franţei, Carol te vesteşte,
Creştina lege dacă o primeşti ,
Jumate Spania ‘ vei avea răsplată,
Roland s-o stăpîneascăpe cealaltă:
Şi vei avea cel mai trufaş vecin !
Şi de nu vrei, ţi-o spune sus şi tare,
La Saragosa o să te-mpresoare
Şi-o să fii dus cu forţa , strîns, legat
La Aix, unde-i cetatea, la palat,
Nu vei avea nici armăsar, nici cai,
Şi nici catîri, catîrce n-o să ai ;
Vei fi purtat pe-o gloabă deşelată[31]
Şi vei pieri chiar după judecată.
Ai de la Carol o scrisoare, iată” .
Şi îi dădu răvaşu-n mâna dreptă.

XXXVII

Marsil de furie tot păli;
Rupse sigiliul, ceara azvîrli,
Privi răvaşul şi apoi le zise:
,, Carol al Franţei, iată ce-mi trimise:
Îmi spune că durere şi mînie
Avu cu cel Basan şi Basilie
Scurtaţi de-un cap în munte la Haltilie[32] ;
Şi că de vreau să am suflet în piept
Pe unchiul meu, califul, să-l trimet
Altfel nicicînd n-o să mă mai iubească” .
Al regelui fiu prinse să vorbească
Şi zise: ,, Ganelon este nebun ;
Să mai trăiască n-are drept acum.
Dă-mi-l pe mînă şi- o să fac dreptate” .
L-aude Ganelon şi spada-şi scoase
Cu spate se-aşează lîngă un pin.

XXXVIII

Marsil într-o livadă se retrase,

Cu el pe cei mai buni îi aduse,
Sînt: Blancandrin cel cu părul argintiu ,
Şi Jurfaret[33] ce-i e moştenitor şi fiu ,
Apoi califul, unchiul credincios.
Şi Blancandrin: ,, Să vină francu-acum:
Că de-al nostru mi-a jurat pe drum” .
Regele spuse: ,, Adu-mi-l îndată” .
Şi Blancandrin îl luă de mîna dreaptă
Pîn’ în livadă, pîn’ la adunare.
Urziră-aici cumplita lor trădare.

XXXIX

,, Viteze nobil Ganelon, zise Marsil,
Cu tine m-am purtat ca un copil
Voind să te lovesc prins de mînie.
De aceea blăni de zibelină îţi dau ţie :
Peste cinci sute livre preţuiesc ;
Iar mîine şi mai mult îţi dăruiesc “ .
Şi zise Ganelon: ,, E foarte bine.
De Domnul vrea, te-o răsplăti pe tine” .

XL

,, Şi află, conte, drept mărturisesc,
Că mi-ai plăcut şi-aş vrea să te iubesc .
De Carol Magnul aşdori s-ascult ,
Este bătrîn şi s-a luptat cam mult ;
De două veacuri, pe cît ştiu , trecut ,
Şi cîte ţări el nu străbătut,
Atîtea lovituri are în scut.
Mulţi regi bogaţi pe drumuri a lăsat;
Cînd i s-o face silă de luptat?”
Şi Ganelon: ,, Nu-l Carol precum crezi,
Căci om de eşti şi îl cunoşti sau vezi ,
Nu poţi să spui că nu este viteaz
Iar de îl laud, află, n-aş putea
Să spun atâtea înspre cinstea sa.
Cît preţuieşte, cine poate spune?
Cînd Domnul n-a făcut altul pe lume.
Şi-ar da chiar viaţa pentru-ai săi baroni” .

XLI

Zise Marsil: ,, Eu mult mă mir , ţi-o spun,
Albit e împăratul şi bătrîn.
De două veacuri anii i-au trecut
Şi-atîta lume el a străbătut ;
Atîtea lănci a tot primit in scut
Şi-atîţia regi bogaţi a sărăcit !

Cînd se va sătura de războit?”
Şi Ganelon : ,, Cît vor trăi anume
Nepotul său , ce n-are soţ pe lume ,
Şi Olivier , prietenu-l iubit ,
Şi pairii, care Carol i-a-ndrăgit,
Şi avangarda, douăzeci de mii,
de nimeni nu se teme, să o ştii” .

XLII

Păgânul zise: ,, Mai mirat eu sînt
De Carol Magnul cel albit, cărunt ,
Trecut de două veacuri , oboist,
Ce-atîtea lovituri în scut a prins
Atîţia regi bogaţi el a învins!
De lupte grele cînd s-o odihni?”
,, Nicicînd, dacă Rolan va mai trăi;
Că de aici şi pînă-n răsărit,
Cu Olivier, nu-i altul mai vestit.
Cei doisprezece pairi ce Carol i-a-ndrăgit
La mii de cavaleri le stau în frunte
Nu-i om pe Carol astăzi să-l înfrunte”.

(Text cules de Irina Ivan)

LXII

Rosti Marsil:,,Brav conte am ostire

Cum n-ai vazut si nu ai tu de ostire:

Am patru sute mii,ba si mai multi,

Putea-voi eu pe Carol sa-l infrunt?”

Si Ganelon raspunse:Niciodata!

Pierdea-vei paginimea-n lupta toata.

Lasa sminteala sit e chibzuieste.

Lui Carol Magnul bunuri daruieste

De asta francii sai sa se uimeasca

Ostateci douazaci de-o sa primeasca

In dulcea Franta va porni curand,

Ariegarda-n urma-I doar lasand.

Si peste ea Roland va fi mai mare

Cu Oliver cel vajnic si-ntelept.

Iar de Roland muri-va ,ti-o spun drept,

Va pierde Carol si mandria toata''.

XLIV

,,Cinstite conte,ai putea sa-mi spui,

Cum pe Roland va fi sa ii raspui?"

Si Ganelon ,,Prea bine tu sa stii,

Cand Carol langa Ciza va sosi

In urma ariegarda va lasa
Condusa de Roland,viteaz barbat,

Si de-Oliver,amic apropiat.

Vor fi la franci,cam douazeci de mii.

Pagani trimite tu o suta mii;

O batalie si intai vor da

Armata franca rau va sangera

Si nu zic ca de-ai vostri n-or sa moara.

Apoi s ail loveasc-a doua oara:

Va trebui oricum Roland sa piara.

Vei implini izbanda cuvenita

Si toata viata fi-va-ti linistita’.

XlV

,,Iar viata lui Roland daca se stinge,

Lui Carol bratul drept I se va frange,

S-a dus cu toata oastea asta tare,

Nu va mai fi nicicand Carol cel Mare ;

Pamantul stramosesc s-o odihni’’.

Cand l-auzi Marsil,il saruta

Si-apoi pe vistiernic il chema.

XLVI

Zise Marsil:,,De ce a mai vorbi….

Vorbirea n-are rost de omul……
Ca pe Roland trada-vei ,sa imi juri.’’

Raspunse Ganelon : ,,Precum voiesti!’’

Jura pe moastele din spada sa.

Jura tradarea si facu vanzarea.

XLVII

Un jilt,de fides se afla de-o parte.

Marsil ceru sa I se-aduca o carte:

E a lui Trevagant si Mahomed cea lege ,

Pe ea jura si sarazinul rege

Cum ca de-o fi sa-l afle pe Roland

Cu-ntreaga-l oaste el se va lupta

Si-l va ucide va putea.

Si Ganelon :,,Sa fie voia ta!''

XLVII

Se-apropie de regale Marsil

Dintre pagani vestitul Valdabron

Si-I spuse el,razand lui Ganelon:

,,Ia spada mea ,ca alta nu-I mai buna,

O mie de mangoni face acuma.

Prieteneste ia-o ,fie a ta,

Sa ne ajuti ca sa putea afla

Pe-acel Roland ariergarda sa''.

Si Ganelon:,,E treaba ca facuta.''

Apoi pe barba sip e fata se saruta.

XLIV

Pe Climorin iata-l acum venind.

Lui Ganelon ii spuse el razand:

,,Ia coiful meu e cel mai bun din tara,

Insa ajuta-ne ,te rog eu dara

Ca pe Roland sa-l facem de ocara''.

Iar Ganelon:,,E treaba ca facuta ‘’.

Apoi pe gura sip e fata se saruta.

L

Regina Bramimonda se ivi:

,,Eu te iubesc mult ,conte ,sa o stii,

Regele si ai lui te pretuiesc ;

Doua siraguri soatei tale-I daruiesc

Granate,aur,ametist,se stie,

Mai mult decit a Romei bogatie,

Cum Carol insusi n-a avut vreodata;;.

Le lua si-n cizma le bag ape data.

LI

Marsil pe vistiernic l-a chemat;

;E gata darul pentru imparat?’’

Raspunse;,Este,da si cit mai bine;

Camile sapte sute cu-aur pline,

Ostateci douazeci,din cei mai nobili’’.

LII

Marsil il ia pe ganelon de umeri;

,,Printre cei mai viteji baroni te numeri,

Pe legea cea mai sfinta care-o ai,

Sa nu cumva ca inapoi sa dai.

Mult vreau sa-ti dau din marele-mi tezaur,

Zece catiri,toti incarcati cu aur,

Si an de an asemeni iti void a;

Pun cheile cetatii-n mina ta,

Spune-I lui Carol de mindra cetate.

Iar de Roland e-n oastea cea din spate,

La poarta-n trecatoare-n orice parte

Il voi lovi amarnic ,chiar de moarte''.

Si Ganelon;,,Prea mult am zabovit''.

Incaleca si iata-l ,a pornit.

LIII

In drum spre,tara,regale trecu

Puternica cetate Galna de vazu

Roland o cucerise.Nemicita.

Un vreas ea va ramane pustiita.

Vesti de la Garielon Carol nu are

Si nici vreun bir din Spania cea mare.

Dar iata,dimineata-n zori de zi,

In tabara si Ganelon sosi.

LIV

Carol de dimineata s-a scuulat

Si slujba cuvenita-a asculat.

Pe iarba,langa cort e imparatul.

Roland si Oliver sunt langa el,

Ducele Naimes si nobili fel de fel;

Si tradatorul Ganelon soseste

Cu viclenie regelui vorbeste:

,,Sa tea jute Domnul cel de sus,

Chieile Saragosei am adus.

Avere multa ti-a trims cu mine

Si-ostateci douazeci,pazeste-I bine.

Califul daca n-a voit sa vina.

Vreo patru sunte mii eu am vazut,

Toti inarmati cu platosa si scut,
Cu spade mari de aur,lucitoare,

Urmindu-l pe calif pina spre mare;

De la Marsil fugeau san u primeasca

Sa nu se-nchine-n legea crestineasca.

La patru leghe-ajunsera de mal

Cind se stirni furtuna-n orice val.

S-au inecat cu totii,mari si mici,

Califul de scapa,era aici.

Cit despre regale pagin,sa stii,

Ca luna asta nu se va –mplini

Si va veni aici sa te urmeze.

In legea ta vrea sa se crestineze

Cu miinile unite-n rugaciune,

Cu Spania sa i-o dai tu,stapine;;.

Regele zise;Domnul e cu tine!

Bine-ai lucrat,rasplata vei primi''.

Trompetele sunara mii si mii.

Stransera francii tabara si-apoi

Spre Franta o pornira inapoi.

LV

Spania,Carol,toata-a pustiit,

Castele ,ziduri,tot a nimicit.

Regele acum sfisind razboiul mare

Spredulcea Franta a pornit Calare

…………………………………

Un gonfanon in lancea lui de fier

Pune Roland sa fluture spre cer.

Aici fracezi-n tabara lor stau.

Prin vai adanci pagani forfoteau

Platose ai si foarte bine…

Coiful pe cap,spada la cingatoare,

Scutul de gat si lancea aplecata.

Pe-un varf de munte se-adunara roata.

Sint patru sunte mii de asta data.

Sin u stiu,Doamne,francii ce-I asteapta!

LVI

Ziua-I sfarsita,scde spre-noptat,

Si doarme Carol,marele-mparat.

E-npoarta Cizei,pare ca viseaza,

Cu lancea-n mana si privirea treaza,

Cum Ganelon din mana i-o smuceste

Si peste cap puternic o-nvarteste,

In aschii mii spre cer o risipeste.

Dar doarme Carol sin u se trezeste.

LVII

Un urs in somn acum I se-arata.

La Aix,in Franta,Carol se afla

Un urs salbatec bratul drept il pierde;

Dinspre Ardeni un leopard se-ntinde

Spre el.Sa-I sfasie se pregateste.

Atunci din sala un ogar tinteste

In salturi mari spre rege se indreapta

Si-I rupe ursului urechea dreapta,

Apoi spre leopard ogarul sare.

Spun francii :,,O sa fie lupta mare''.

Dar nu se stie cine-o birui.

Carol tot doarme si nu se trezi.

LVIII

Noaptea trecu, s-arata limpezi zorii

Printre osteni……………………….

Merge imparatul mandru,e calare.

,,Seniori baroni, zise Carol cel Mare,

Priviti spre porti,spre stramta trecatoare.

Oastea din spate cine s-o conduca?''

,,Roland sa fie, spuse Ganelon,

E dintre toti cel mai viteaz baron''.

Carol aude,cata incruntat:

,,Esti necuratu viu si-adevarat

Turbarea mintea ta cand o ingheata!

Cin'va conduce oastea cea de fata?''

Si Ganelon:,,Danul Ogier,marite-ti spun

Ca el baron nici unul nu-I mai bun''.

LIX

Iar cind Ronald pe nume s-auzi

Ca un viteaz spre Ganelon vorbi;

,,Iti multumesc,parintele-mi iubit,

Ariergarzii ca m-ai sorocit!

Al Frantei noastre Carol n-o avea

Nici cal,nici armasar,or altceva

Sa piarda;vrun catar sa-I piara

Vreun animal,mirtoaga de povara,

Fara de lupta si s-o afle oricine''.

Si Ganelon;Vorbit-ai drept si bine''.

LX

Daca Roland se auzi numit

Spre tatal vitreg el vorbi rastit:

,,O!ce credeai ,netrebnic ticalos,

Ca-mi va cadea cumva manusa jos

Cum ti-a cazut bastonu-mparatesc?''

(Text cules de Alexandru Bârdeș)

...

LXXVIII
Chernuble de Munigre ca soseste
El plete lungi pina-n pamant taraste.
Cand este vedel si in toane bune
Cat duc patru catiri in spate-si pune

In tara lui,se spune ca n-ar fi
De soare raza,graul n-ar rodi,
Nu cade ploaie, ploaia nu s-arata,
Ci totu-i piatra neagra-ntunecata
Doar diavoli ar trai, unii au zis.
Chernuble spune: "Spada mi-am incins,
La Roncevaux in snage-am s-o-nrosesc.
Iar pe Roland in drum daca-l gasesc
Sfant mincinos de nu-l voi ataca
Sa-i iau pe Durendal cu spada mea.
De francii pier, Franta va fi pustie".
Cu aceste vorbe pairii o pornesc.
O suta mii pagani ai insotesc,
Grabiti ca sa se lupte, clocotesc.
Se inarmeaza intr-un crang de brazi.

LXXIX

Si zale sarazine iute-si pun
De trei ori sfant mai groase ele acuma
Coifuri de Saragosa,sclipitoare
Din Viena spade au la cingatoare,
Scuturi bogate, suliti lucitoare,
Stindarde rosii, albe si albastre.
Lasa catarii, caii cei de drum
Si-n locul lor fugari isi iau acuma.
Ziua-i senina, soarele luceste,
Ostirea in lumina straluceste.
Trambiti suna ca de sarbatoare
Aud francezii, zgomotul e amre,
Si zice Oliver:"Imi pare mie
Ca sarazinii stau de batalie".
Roland raspunde:"Domnul daca vrea
Noi pentru rege ai vom infrunta.
Pentru Senior orice e sa induri
De-s lase pielea,paru-si prapadeasca,
Dar fiecare bine sa loveasca,
Cantari urate sa nu scorneasca.
Padanii-s vinovati,ddreptate-ai nostri au.
Eu pilda rea nicand nu vreau sa dau.

LXXX

Olivier e pe-o colina-nalta....
De ierburi plica este valea toata.
El pe Roland il cheama langa sine:
"Spre Spania se-aude vuiet mare,
Se vad armuri si coifuri lucitoare!
Durere mare fi-va de asta dat.
Cand pentru ariegarda ne-a numit
"Olivier sa taci,zice Roland rastit,
Mi-e tata vitreg sa nu-l banuiesty!

LXXXI

Olivier pe-o nalta-colina,
Privesti Spania,care-n zari s-arata,
Si sarazinii,gloata multa,mare;
Cu nestemate-n coifuri stau in soare,
Cu-armuri sclipind si scuturi fara numar,
Stindarele prinse-n lanci purtate-n umar.
Asa-s de multe ca nici el nu poate
Se le scoata,sant nenumarate
In sinea lui cuprins de-nfiorare
Coboara depe deal in graba mare,
Se e\le duca francilor de veste.

LXXXII

Olivier:"Pagani vazui anume
Citi nu e om sa fi vazut pe lume.
O suta mii de scuturi la piept stanse,
Cu zale albe,coifuri sclipitoare
Cu lanci drepte suliti lucitoare
Va fi o lupta cum n-a mai fost vreodata
Va aiba Domnu-n grija lui cea dreapta!
Blestem pe cel ce fuge ,francii spun
Pana la moarte vom lupta acum.

LXXXIII

Spuen Olivieru: Sant multi pagani
SI-mi pare ca francezii din corn sa suni
Aude Carol si se-ntoarce-n drum.
Roland raspunde: As fi chiar nebun
RIn dulcea Franta numele imi pierd
Cu Durendal porni-voi sa lovesc
Pan la maner de sange s--nrosesc.
Iti jur ca au pe frunti pecetea morti
Iti jur ca au pe frunti pecetea mori.

LXXXIV

Roland prieten suna-n corn odata,
Aude Carol marea lui armata
So toti baroni se intorc in data
Roland raspunde:Doamne ar fi pacat
Din vina mea sa-mi cinstesc parintii!
Dar voi lovi cu Durendal neinvins
Cu spada ce pe soldum am incins.
O vei vedea cu lama-nsangerata
Pagani vin sa piara de-asta data.
Iti jur ca toti au moartea scisa-n fata.

LXXXV

Prietene Roland din corn sa suni!
De-aude Carol cei trecand prin porti
Iti jur ca va veni cu francii toti
Ca cineva om pe pamant sa zica
Pentru cum sa sunat c-am sunat fara, de frica frica!
Parinti nu siar pierde cinstea oare?
Si cand voi fi in batalia mare
Cu spada voi fi in batalia mare
Iar Durendal insangerato o fi.
In lupta oastea franca seaman nare.
Pagani mortii-s dati fara scapare"

LXXXVI

Si Olivier: "De ce te-ar condamna?
Eu am vazut oastea din fata ta.
Intinsa este peste munti si stanci
Peste campii si-n vaile adanci.
E atat de mare oastea cea straina;
A noastra este mica si putina".
Roland: "Asta imi creste dorul de-a lupta!
Iar Domnului n-ar fi pe voia sa
Ca Franta sa se-nece in rusine!
Decat ocara, e sa mor mai bine.
Vitejii sant iubiti de imparatul".

LXXXV||
Roland e brav Olivier intelept
Si-s curajosi cat nu se poate spune:
Cand sant calarin sunt inarmati anume
Chiar de-ar muri,nu fug de pupta dreapta
Viteji baroni cu vorba-nflacarata.
Pagani maniosi mereu dau roata
Olivier ziceL Hai Roland si cata:
Ri sant zici si Carol e departe
De-ai fi sunat din cornu-ti noi de moarte
Am fi scapat si Carol se intorcea
Indrepta-ti inspre munti privirea ta
Si spre sarmana noastra oaste cata.
Lupta aici ultima data.
Zice Roland:"Ce spui e nebunie!
Cel ce se teme,blestemat sa fie!
Aici ramanem nu ne vom clinti.
Noi vom lupta si ii vom zdrobi.

LXXXVIII

Si cand Roland vazu ca va fi greu
Simti fiori de leopard si leu.
Spre franci sai Olivier rosti:
Seniore prieten taci nu mai vorbi!
Caci imparatul ne-a lasat aci
Doar franci alesi douazeci de mii.
Fricos stia ca unul nu va fi.
Pentru senior ie omului menit
Sa-ndure rele cald ori frig cumplit,
Sa-si piarda sangele si trupul chiar
Tu da cu lancea eu cu Durendal
Ce-mi dete Carol spada mea cea buna
De mor oricine va putea sa spuna

Ca a fost spada unu bun vasal."

LXXXIX-XCII

In acest timp arhiepiscopul Turpin urca pe o colica si rosteste o predica ostiri france dandui apoi binecuvantarea
Roland isi da in sfarsit seama de adevar si ii spune lui Olivier ca este convins ca Ganelon a tradat si ia vandut lui Marsil,
"Marsil ne-a targuit,dar o sa vada
Cal vom plati cu lovituri de spada".
Roland continua sa-si imbarbateze tovarasii de arme.Este sigur ca pana la sfarsitul zilei ii va infrange pe sarazini si va obtine o victorie cum nu s-a mai pomenit nicodata.
Intre timp cele doua ostiri se aproprie.

XCIII

Elroth este nepotul lui Marsil
Si calareste chiar in primul rad.
Catre francezi el vine ocarind:
Azi franci talhari cu noi va masurati.
De cel ce v-a trimis ati fost tradati
Iar regele ce v-a lasat nebun.
Azi franta isi pierde numele sau un.
Isi pierde carol bratul lui cel dreapt.
Roland l-asculta cu dureren piapt
Strange din prieteni spre campia mare
Siin Elroth loveste cat mai tare
Ai rupe scutul, zazu ai strapunge.
Pieptul ai sparge, oasele ai frange.
I-a sfaramat sira spinarii-n spate
Si cu tepusa sufletul i-l scoate,
Iar trupu-i zguduind cu lancea sa
Al prabuseste pe pagan din sa
Cu gatul frant, de nu se mai clinteste.
Dar nu-l lasa Roland si ai vorbeste:
"Vipera afla Carol nu greseste
Decand il stiu tradarea o uraste
Viteaz a fost aici cand ne-a lasat
Si dulcea Franta faima si-a pastrat
Francezi, noi am lovit intaia oara
Cinstea-i a noastra, cainii o sa piara".

XCIV

Este un duce anume Falsaron
Si cu Marsil el, este frate bun
Dathan si Abiron sunt ale lui.
Mai ticalos ca el nu-i
Si intre ochi o frunte se-ntinde
Aproape-o jumatate pas cuprinde.
Indurerat nepot-i mort cand vede
Iese din randuri, apoi se repede
Cu strigatul de lupta sarazin
Inspre francezi, la fel vorbind urat
"Da Franta astazi cinstea si-a pierdut!"
L-aude Olivier si se-ntarata
Da pinteni calului, apoi se-avanta
Si va lovi ca un viteaz baron.
Isbeste ,sparge-armura, scuitu-i rupt
Si gonfanului i-a bagat in trup
Il ia cu lancea,mort l-arunca jos,
Apoi priveste in spre ticalos
Si-atuncea cu mandrie-n glas ii spune:

"HEi,secatura, s-a sfarsit cu tine!"
Loviti francezi sa ducem lupta bine!"
Striga "Montjoie!",e strigatul lui carol

XCV

Un rege, Cosablix ce se numeste,
In Barbaria-i domn si o stapaneste;

(Text cules de Daniel Gheorghe)

8

Vorbeşte tare înspre sarazini:
,,Vom ţine lupta, cît vom vrea să ţină;
Oştirea francă-i slabă şi puţină.
Cei de aici sînt buni doar de dispreţ.
Carol nu-i va scăpa cu nici un preţ:
Să piară pîn' la unul e sortit''.
Turpin, arhiepiscopul, l-a auzit.
Pe nimeni n-a urît aşa vreodată.
Pinteni de aur strînge şi porneşte
Cu vitejie şi în plin loveşte.
Îi sparge scutul, platoşa-i sfărîmă
Şi îi înfrânge lancea-n trup cu-o mînă,
Apoi îl zgâlţâie, din şa să-l scoată,
Şi îl aruncă mort pe jos, deodată.
Priveşte leşul ce îl prăvălise
Şi nu va mai vorbi. Turpin îi zise:
,,Vezi ca-i minţit, tu trădător de rînd!
Carol ne este sprijin orişicînd,
Iar francii n-o să fugă niciodată.
Vom birui şi azi păgîna gloată
Şi află deci: tu trebuie să mori.
Loviţi, francezi,din ce in ce mai tare!
Noi am lovit întîi, Domnul e mare !''
Strigă:,,Montjodie!''stăpân e in câmpie.

XCVI

Gerin lovi-n Malprimis de Brigal.
Păgînu-i scut nu preţuieşte un ban:
Gerin zdrobi paftaua-i de cristal
Ce sfărîmat' ajunse jos sub cal.
Pînă la carne platoşa i-o rupse,
Cu lancea-i bună trupul i-l pătrunse.
Căzu păgînul ca un bolovan
Cu sufletul menit pentru Satan.

XCVII

Prietenu-i Gerier îspre emir porni.
Îi sparse scutul, plstoşa-i plesni,
Prin măruntaie lancea i-o socoate
De îl răzbi prin trupu-i pînă-n spate,
Apoi din şa îl prăbuşi-n spate,
Zise Olivier: ,,Frumoasă bătălie!''

XCVIII

Samson pe Almasur55 l-a şi lovit
Şi-i sparge scutul de-aur înflorit,
Zaua e prea subţire pe păgîn,
Străpunge inima, ficatul si-un plămîn.
Căzu din şa;sa-l plîngă cine-o vrea.
Zise Turpin: ,,Ce lance de viteaz!''

XCIX

Aneseis lasă calul să pornească
Înspre Turgis de Tortelosa, să-l lovească.
Izbeste scutu-n bucla aurită,
Platoşa dublă e acum zdrobită.
Cu fierul lăncii trupul i-l străbate,
Împinge tare, ajungînd în spate.
Îl saltă-n şa şi mort îl prăvăleşte.
Zise Roland:,,Viteazu' aşa loveşte!''

C

Engelier, gasconul din Bordeaux,
Dă pinteni calului şi a pornit
Pe Escremiz Valternul l-a lovit.
Îi sparge scutul ce-l ţinea la gît,
Prin zale îi pătrunde mai adînc,
În furca pieptului el lancea i-a-nfipt
Apoi din şa pe jos l-a prăvălit.
Englier îi spune:,,Iată-te pierdut!''

CI

Oton loveşte greu în Estorgans
În scut, în faţă, tare, şi-l străpunge.
Prin alb şi roşul scutului ajunge
La platoşa de fier ce se sfărîmă
Apoi înfige lancea cu o mînă
Şi se grăbeşte iute să-l doboare.
Îi spune:,,Nu mai ai nici o scăpare!''

CII

Pe-Astramariz loveşte Berengier
Îi sfarmă scutul, platoşa de fier,
Îi bagă lancea ascutită-n corp
Şi printre sarazini îl lasă mort.
Din doispreyece pairi sînt zece fără glas.
Margariz şi Chernuble au rămas:
Aceştia doi mai sînt acum în viaţă.

CIII

Margariz e un cavaler viteaz,
Frumos, mlădiu şi cu statura dreaptă.
Spre Olivier el calul şi-l îndreaptă
Îi sparge scutul său cel aurit
Apoi cu lancea înspre trup împinge.
Îl cruţă Domnul, lancea nu-l atinge.
Fierul se rupe şi nu îl răstoarnă,
Iar Margariz înspre ai săi se-ntoarnă
Şi sună adunarea viu din goarnă.

CIV

În cruntă bătălie-i lumea toată.
Roland aleargă, pretutindeni cată;
Dă în duşman cu lancea grea, izbeşte,
A cincisprezecea oară o zdrobeşte.
Trage pe Durendal, spada lui bună,
Dă pinteni spre Chernuble să-l răpună.
Loveşte-n coiful plin de nestemate.
Îi sfarmă fruntea, capul şi străbate
Chiar printre ochi şi faţa şi ajunge
De platoşă mai jos şi îl străpunge;
În furca pieptului el taie,frînge,
De a ajuns acuma Durendal
Prin şaua aurită pîn' la cal.
Şira spinarii-i taie şi îl lasă
Fără sulfare-n cîmp pe iarba deasă.
,,Lepădătură-i spune,acum du-te
Căci Mahomed nu poate să te-ajute.
Aşa netrebnic nu cîştigă-n luptă''.

CV

Roland străbate cîmpul de bătaie
Cu Durendal ce sfîrtecă şi taie.
Măcelu-n sarazini este cumplit.
De morţi pămîntul s-a acoperit
Şi peste tot doar sînge se arată.
Are armura, mîna-nsîngerată,
Iar calul, coama şi spinarea toată.
Olivier nu stă să se gîndească,
Iar pairii faima nu vor să-şi umbrească.
Lovesc francezii-n luptă neînfricaţi.
Păgînii mor sau pică leşinaţi.
Turpin:,,Baroni, fiţi binecuvîntaţi!''
Strigă ,,Montjoie'' e strigătul lui Carol.

CVI

Olivier se avîntă iar în luptă.
I-a mai rămas puţin din lancea ruptă.
Într-un păgîn, Malon, el a lovit;
Scutul i-a rupt,---de flori împodobit---,
Ochii din cap ieşiţi acum îi sînt
Iar creierii-i se scurg înspre pămînt.
Printre cei şapte sute morţi Malon s.a dus.
Ucide apoi pe Turgis şi Esturguz;
Restul de lance i-a rămas în pumn.
Ronald îi spune:,,Ce faci tu acum?''
Aici bastonul un rost nu are,
Doar fierul şi oţelul au valoare.
Unde îţi este spada Hauteclaire,
Ce-i cu cleştar şi aur la mîner?
Olivier:,,S-o scot n-am reuşit.
Cu lancea-aveam prea mult eu de lovit.''

CVII

Şi Olivier îşi trase spada sa,
Cea despre care-atît Roland vorbea,
Şi mînuind-o ca un cavaler
Lovi-n păgînul Justin de Val Ferre.
Cam pe la mijloc ţeasta i-a tăiat,
Trupul, pieptarul galben înflorat,

Şaua ce-n aur are nestemate,
Intrînd în şira calului jumate
Şi pe cîmpie-l prăvăleşte mort.
Roland îi zice:,,frate te scot
Căci Carol pentru asta ne iubeşte''.

,,Montjoie!’’ din piepturi france iybucneşte.

CVIII

Gerin îl călăreşte pe Sorel,
Pe Passecerf, Gerin e lîngă el.
Slăbesc din frîu şi pintenii îi strîng,
Lovesc în Timozel, cînd îl ajung,
Unul în zale, altul drept în scut.
În trup păgîn ei lăncile îşi rup,
Îl prăvălesc apoi pe o colină.
Cine-a ajuns păgînul cel dinuîi
N-am auzit şi nici nu pot s-o spui.
Esprieris fiul lui... Burdel
Turpin ucide acum pe Siglorel,
Spurcatul vraci de care s-ar fi spus
C-a fost în iad de Jupiter condus.
Zise Turpin:,,Mult rău el ne-a făcut.’’
Roland:,,Lepădătura a avut ce-a vrut.
Frate Olivier, ce bine ai lovit!’’

CIX

E lupta o nesupusă-ncrîncenare
Franci şi păgîni lovesc mereu mai tare.
Unii lovesc şi alţii se feresc.
Ce de lănci frînte-n sînge se roşesc!
Se rup stindarde, stemele de fier,
Şi-atîţia franci de seamă-n luptă pier!
N-or mai vedea nicicînd mame, soții,
Pe francii ce i-aşteaptă sus la porţi.
Carol cel Mare plînge-acum amarnic.
La ce-i bun plînsul? Totul e zadarnic
Căci Ganelon cumplit l-a înşelat
La Saragoasa-atunci cînd a trădat.
Dar va pieri în chinul cel mai mare;
I-au ridicat la Aix spînzurătoare.
Cu el treizeci de rude au osîndit
Care la moarte nici nu s-au gîndit.

CX

Se află bătălia-n ceasul greu.
Roland şi Olivir lovesc mereu.
Turpin dă mii de lovituri în rînduri.

Cei doisprezece pairi nu stau pe gînduri.
Francezii toţi lovesc acuma iute
Şi pier păgînii-n şir cu mii şi sute.
Cine nu fuge-n suliţă sfîrşeşte,
De vrea sau nu, el moartea îşi găseşte.
Francii îşi pierd ce au ei mai de seamă
N-or mai vedea nicicînd ai lor părinţi,
Pe Carol ce i-aşteaptă sus în munţi.
În Franţa se stîrneşte o furtună,
Şuieră vîntul, clocoteşte, tună,
Grindina cade, ploaia potopeşte,
Norii se-nfruntă, fulgerul trăzneşte.
Se zguduie pămîntul în cutremur
Iar de la Saint-Michel pînă la Sens 56
Şi de la Besancon pîn' la Wissant
Nu-i un perete-ntreg la nici o casă.
Se prefăcu amiaza-n noapte deasă,
Din fulgere se-abate cîte o rază.
Cei ce privesc sînt stăpîniţi de groază.
Unii vorbesc:,,Precum s-a profeţit,
Sfîrşitul lumii iată a venit''.
Dar adevărul nu îl ştiu, nu-l spun:
Pentru Roland durerea-i mare acum.

CXI

Cu sete mare francii au lovit.
Turpin:,,O, cît de bravi ai noştri sînt,
Nu-i rege s-aibă alţii pe pămînt,
Şi este scris în Gesta Francilor57

Mulţime de păgîni au prăpădit.
Doi n-au rămas din suta cea de mii.
Că împăratul nostru-i un viteaz.''
Aleargă peste cîmp cătînd pe-ai lor
Şi plîng, îndureraţi de mare dor,
Pentru părinţii care îi aşteaptă.
Spre ei Marsil cu oastea se îndreaptă.

(Text cules de Andreea Georgescu)

CXII

Vine Marsil pe-o vale lunga acum,

Cu oaste-i mare el isi face drum.
Cam douazeci de corpuri sunt pornite.
Coifuri sclipesc cu pietre-mpodobite,
Scuturi, pieptare, toate-s aurite;
Trimbite, mii navala suna
Tumultu-i mare, glasul lor rasuna.
Roland vorbeste: ,,Vezi Oliver, frate,
Cum Ganelon n-a juruit de moarte.
Ca ne-a vindut oricine poate spune
Dar imparatul o san e razbune.
Va fi o lupta mare-ncrincenata.
Cum om pe lume n-a vazut vreodata.
Cu Durendal, cu spada-mi, voi lovi,
Iar tu cu Hauteclaire vei dovedi.
Atite tari cu faima am colindat
Si atite batali am cistigat!
Sa nu le iasa cintece urite”.

CXIII

Marsil prapadul alor sai il vede.
Cerul sa sune corni, trompete,
Apoi Marsil cu ostea sa pornestte.
In frunte e Abisme pe calul sau;
Din toti pagini este cel mai rau,s
Plin de pacate, mare ticalos,
Nu crede in maria si-n Christos.
Ca smoala-i chipul si infatisarea
Iar legea lui sint moartea si tradarea
Si nu le-ar da pe aurul din lume.
Nicicind sa rida sau sa faca glume,
Dar e viteaz si foarte indrasnet;
De-aceea la marsil e-n mare prêt.
Si-aduna oamenii acum sub steag
Si lui turpin de loc nu-I este drag.
De cum il vede sa-l loveasca-i vine
Si-si spune-ncet, asa, ca pentru sine:
“E un eretic, un necredincios.
De il ucid va fi mai de folos;
Nu mi-a placut nicicind netrebnicia.”

CXIV – CXXVIII

Arhiepiscopul Turpin reia batalia. Il ataca pe Abisme si-l ucide. Si de-o parte si de alta cad luptatyori. Din rindurile francezilor mor Engelier, Samson si Anseis, Gerin', Gerie, BErengiel si Gui de Saint-Antoine. Lupta devine din ce in ce mai idarjita. Roland vede cu nespusa durere ca a pierdut floarea cavalerimii franceze. Il intreaba pe Oliver ce este de facut. Olivier nu-i mai poate da nici un alt raspuns decit ca prefera moartea unei infrangeri rusinoase. Atunci Roland se hotareste ca sa sune din corn.

CXXIX

Zice Roland: ,,Eu vi suna din corn,
Aude Carol care e la porti
Si jur ca va veni cu francii toti."
Si Olivier: ,,Va fi rusine
Pentru tot neamul tau, o stii prea bine,
Atat cit pe pamint se va afla.
Cind te-am rugat-ai vrut a m-asculta.
Dee o faci acum, nu sfatu-mi folosesti.
De suni din corn, viteaz tu nu mai esti
Si esti pe brate foarte-nsingerat."
Roland raspunde: ,,Fiindca m-am luptat!"

CXXX

,,E batalia noastra foarte cruda
Eu sun din corn si Carol o s-auda".
Olivier: ,,Nu-i fapta de baron!
Cind te-am rugat n-ai vrut sa suni din corn.
De regale venea eram scapati.
Cei care sunt aici nu-s vinovati.
Pe barb ace o purta te rog sa crezi,
Pe Aude, sora mea, n-ai s-o mai vezi
Si nici cindva s-o mai imbratisezi!"

CXXXI

Zice Roland: ,,De ce te-ai suparat?"
Raspunde Olivier: ,, Esti vinovat,
Curajul intelept nu-i nebunie;
Masura-n indrasneala sa se tie!
Cu usurinta tan e-ai dus la moarte

Si nu vom mai avea de Carol parte.
De ma credeai, regale se-ntoarce a
Si batalia asta o cistiga.
Marsil cadea oricum sau mort sau prins;
Curajul tau Roland acum ne-a-nvins!
Ne pierdem azi Carol, stii, pentru vecie,
Viteaz ca el nici cind n-o sa mai fie!
Tu ai sa mori iar franta-i rusinata.
Prietenia noastra astazi s-o sfirsi
Si cu durere ne vom desparti".

CXXXII

Turpin aude cum cei doi se cearta;
Prieteni de aur da si o porneste
Inspre cei doi si-asa ii dojneste:
,,Sire Roland, sire –Olivier, rog stai,
Pe Dumnezeu, sin u va mai certati!
De suni din corn nun e va folosi.
Insa de suni, oricum mai bine o fi:
Carol me-o razbuna cu-ostirea-I toata
Sa nu se bucure pagina gluata.
Francezii nostrii vor descaleca,
Ucisi sau ciopartiti ne vor afla.
Ne-or pune in sicrie, rind pe rind,
Cu jeale i-n suflet pentru noi plingind
Si in morminte la biserici ne vor duce
Ca porcii, lupii, ciinii san u ne manince."
Roland raspunse:,, Bine ai vorbit"

CXXXIII

Roland isi duce cornu-acum la gura.
Il prinde bine si puternic suna.
Inalti nuntii, cornul lung rasuna.
Treizeci de leghe vuietul razbate.
l-aude Carol, ostile asculta.
Regale zice :,, Sunt ai nostri-n lupta!"
Si Ganelone ,,De-altcineva vorbea,
Mare minciuna chiar sa se parea ".

CXXXIV

Acum Roland, sfortindu-se din greu,
Cu-amaraciune suna cornul sau.
Din gura un fir dev singe izbucneste,
Sub coif acuma timpla ii plesneste.
Glasul de corn rasuna-n departari;
l-aude Carol ce-I in trecatori.
Ducele Naimes si francii-au auzit.
,, E cornul lui Roland! El ne-a vesti,
Spune imparatul, sunaca se bate.”
Si Ganelon: ,,Nu-I nici o batalie!
Tu esti batrin, cu barba colilie,
Cu aste vorbe pari un copilasi.
Stii doar Roland cit este de trufas;
Cerul ma-ntreb cit il va mai rabda.
n-a luat el Noples fara voia ta?
Paginul cind din ziduri aiesit
Cu contele Roland s-a razboit;
El, san u vezi c-a fost vreo batalie,
A revarsat un riu pste cimpie.
Pentru un iepure ar suna din corn o zi.
Acum cu pairii in vreo joaca-o fi!
Cine cu dinsul lupta ar porni?
Hai, calareste!Nu te miai opri!
Strabuna Franta inca e departe.”

CXXXV

Este Roland cu gura-nsingerata
Si linga frunte tampla-I este Sparta
Suna din corn cu-amar nelinistit
Aude Carol, francii au auzit.
Regale zice: ,, Lung glas de intristare!”
Naimes: ,, viteazul e acum la grea-ncercare!
Cred ca se afla-n plina batalie.
Cel ce-a tradat vrea sa-ti-o ascunda tie.
Aduna-ti oastea-n graba si porneste,
Mosia, neamul, ti le mintuieste;
Roland, auzit prea bine, eri-n urgie!”

CXXXVI

Cere- imparatul cornii toti sa sune
Ostirea franca linga el s-adune;
Si isi pun zale, coifuri, spade aurite,
Scuturi frumoase, sulite ascutite,
Au gonfanoane albe, rosii,albastre.
Incaleca baroni vestiti in oaste.
Prin trecatori dau prieteni, se grabesc,
Cu toti se-ntreaba, intre ei vorbesc:
,, De l-am gasi pe conte inca viu
Greu vom lovi cu totii-n paganime!"
Zadarnici vorbe! Este prea tirziu!

CXXXVII

E dupa-amiaza limpede in soare.
Armurile apar stralucitoare:
Zale si coifuri ard in rosii vapai
Si scuturi ce de flori sunt smaltuie,
De aur gonfanoane, suliti ascutite.
Si calareste Carol cu minie.
Sunt tristi francezii, cit putreau sa fie.
Nu-I unul sa nu plinge.de durere
Pentru Roland au teama cu incapiere.
Peb Ganelon sa-l prinde, Carol striga tare,
La bucatarii lui il da-n pastrare.
Si pe Besgon, celesef, il chiama:
,, ca pe un ticalos sa-l tii, ia seama,
Fiindca a tredat si i-a vindut pe-ai mei."
Bezgon il ia, si-o suta dintre ai sai
Pune de paza, mai buni sau mai rai,
Ce fire-I smulg din barba sau mustata,
Si cite patru pumni ii trag in fata;
Cu bete si bastoane bine-l bat.
In cerc de fier la git iata i-au pus
Si-n lant l-au priponit ca pe un urs ;
Pe o mirtoaga l-au suit apoi
Pina-l va cere carol inapoi.

CXXXVIII

Muntii-s inalti cu stinci intunecate,
Vaile adinci cu ape nvolburate.
Suna trompete-n fata si in spate
Sa ii raspunda cornului vor toate.
Si calareste carol cu minie,
Francezii-s tristi, li-e inima pustie.
Nu-I unul sa nu ceara-n plinset greu
Ca pe Roland sa-l scape Dumnezeu
Pina va fi ca-n vale sa soseasca
Si lupta impreuna s-on porneasca.
Ruga e-n van, fiindca ei nu stiu:
Totu-I zadarnic, vor sosi tirziu.

CXXXIX

Alerga Carol mai plin de minie.
Pe piept rasfrata-I barba colini.
Baronii string din pinteni, se zoresc,
Si-s miniosi – doar la Roland gindesc –
Ca nu sunt cu viteazul capitan,
Cel care-n Spania piginii-nfrunta.
Nu cred ca va scapa de soarta-I crunta.
Cei ce au ramas cu el sint mindre nume
Nu-I rege sa, fi-avut ca ei pe lume

CXL

Roland priveste peste munti si vai
Iii vede pretutindeni morti pe-ai sai
s-i plinge ca un nobil cavaler:
,,Va rasplateasca Domnul cel din cer!
Iar sufletele-n rai sa va primeasca
Si printer sfinte flori va odihneasca!
Vasali ca voi nici cind n-au mai trait.
Voiali de-a rindul bine m-ati slujit,
Regale-a-nvins cu voi tari si popoare
Dar v-a crescut spre marea-I intristarea!
O dulcea Franta, tu pamunt iubit,
Negru zabranic astazi te-a cernit!
Din vina mea baronii au pierit,
Sa-I apar, sa-I ajut, nam izbutit;’

Pe Dumnezeul Sfint Tatal Ceresc
Olivier, frate, nut e parasesc,
Si de nu cad in lupta, mor de-amar.
Prieten drag, haide la lupta iar!”

CXLI

Iata Roland in lupta-a revenit;
Cu Durendal loveste-nsufletit.
(Text cules de Cristina Giurea)

Pe acel Faldrun de Pui l-a ciopirtit
Si douazeci si patru de pagini rapune.
Ca nimeni altul vrea sa se razbune ;
Si ca un cerb ce il alearga ciinii
Asa fugeau din fata lui paginii.
Zice Turpin: ,,Va spun , asa e bine
Sa fie-un cavaler, drept se cuvine,
Cind are calul bun si e-narmat ,
Sa se arate mandru, neinfricat ,
Astfel nu pretuieste o para ;
Calugar e mai bun la minastire,
Rugindu-se de-a noastra mintuire ."
Roland raspunde : Nu-i crutati ! Loviti ! "
Si iata-i pe francezi din nou porniti .
Prapadul se-abatu iar in crestini.

CXLII

Cind stii ca batalia prinsi nu are
Te aperi pin' la ultima suflare.
De aceea francii lupta vajnici lei.
Marsil se-ndreapta mandru inspre ei.
E-ncalecat pe un cal numit Gaignon ;
Da pinteni si-l loveste pe Bevon
Care-i senior la Beaune si Dijon.
Ii sparge scutul, zaua i-o sfarima
Si mort il prabuseste in tarina.
Mai cad apoi Yvoire si Yvon
Si linga ei, Gerard de Roussillon.
Roland i-aproape, spre pagin el cata :

,,Fii blestemat si Domnul sa te bata !
Spre raul meu prietenii-mi ucizi !
Dar pin' ne despartim, iti jur anume ,
Tu spadei mele ii vei sti de nume ."
Si ca un bun baron da , nu asteapta,
De-i smulge pumnul de la mina dreapta.
Lui Jurfaleu ii taie capu-acum ;
E fiul lui Marsil, si-i cel mai bun.
Lui Mahomed paginii-n rugaciune
Ii cer cu totii ca sa ii razbune :
,,Sint prea mari ticalosii ce-au ramas
Mai bine pier decit sa pierda-un pas.
Hai sa fugim!" unii la altii-si spun
Si-o suta mii o iau la fuga-acum.
Sa-i cheme oricine , nu se mai intorc.

CXLIII-CL

Regele Marsil a fugit de spaima. La comanda ,ostirii ii ia locul unchiului sau Marganice, care stapaneste Cartagina si Etiopia. Noul val de sarazini slabeste si mai mult rindurile francezilor. Roland nu mai are nici o indoiala ca este inceputul sfirsitului. Le cere din rasputeri luptatorilor sai sa nu se predea si sa loveasca pina la ultima suflare. Marganice prinde curaji si, apropiindu-se de Olivier, ii strapnge pieptul prin spate. Desi ranit de moarte, Olivier isi aduna ultimele puteri si cu mindra sa spada Hauteclaire, ii despica teasta lui Marganice, apoi il cheama alaturi pe Roland:

,,Sire, prieten, vino linga mine !
Indurerat, azi ma despart de tine."

Roland se aproprie si-si priveste cu groaza prietenul al carui chip e lipsit de culoare ; singele-i curge de-a lungul trupului. De durere Roland lesina pe calul sau.

Olivier, ranit de moarte, nu mai vede .Simte pe cineva aproape si loveste cu spada. Roland primeste cu uimire lovitura si-i vorbeste cu blandete lui Olivier care, recunoscindu-i vocea, ii cere iertare .Roland i-o acorda, si apoi isi iau ramas bun pentru totdeauna cu multa dragoste in suflet.

Olivier moare.

CLI

Prietenul ca-i mort Roland vazind
Si ca-i inchis cu fata spre pamint
Ii spune vorbe dragi de despartire:
,,De vitejia ta este pacat !

Atita vreme noi doi ne-am legat,
Nici tu nici eu nu ne-am facut vreun rau.
Cind te vad mort, ca sa traiesc mi-e greu."
Si cade iar Roland in greu lesin
Pe calul sau ce-l cheama Veillantif ,
Dar scarile aurite-n sa il tin
De nu se prabuseste de pe cal.

CLII

Lesinul lui Roland nu se sfirsise
Si in simtri de tot nu-si revenise
Cind vestea-ngtrozitoare i-a sosoit:
Francezii-s morti, cu totii au pierit.
Traiesc numai Turpin si Gautie de l'Hum.
Gautier din munti sosise chiar acum ;
Cu cei din Spania greu s-a razboit.
Oamenii-s morti, paganii i-au zdrobit.
Alerga pe de-a lungul vailor
Si-l cheama pe Roland in ajutor:
,,Dragul meu conte, prea viteaz si bun ,
Cind sint cu tine nu mi-e frica-ti spun.
Sint Gautier ,Maelgutu-am cucerit,
Si mi-este unchi Droon, batrin albit ;
Viteaz eram si ma-ndrageai atit,
Mi-e frinta lancea, scutul este rupt,
Armra-i tandari, zalele-s zdrobite.
Iar trupul-mi 59
Eu voi muri, insa mi-o vor plati".
Roland cuvintele i-a auzit
Si catre el in graba a pornit.

CLIII

Indurerat Roland, plin de minie,
Porneste iar in crunta batalie.
Din sarazini ucide douazeci,
Sase Gautier,Turpin omoara cinci.
Paginii spun : ,,Tilhari sint cei de-aci !
Vedeti, seniori, sa nu va scape vii.
E tradator cel care nu-i loveste
Si-i las fricos cel care nu-i zdrobeste".
Chemarile la lupta iar rasuna.
De pretutindeni la asalt s-aduna.

CLIV

Roland se arata luptator vestit,
Gautier de l'Hum, un cavaler cinstit,
Turpin asemeni, spada incercata;
Toti trei vor mai departe sa se bata.
Pornira iar prapadul in pagini.
O mie sarazini sint jos din scari,
Patruzeci mii se mai gasesc calari,
Dar sa se-aproprie de ei nu indrazneau.
Tapuse, lanci spre dinsii aruncau ;
Grindina de tepuse ce incepuse
Pe Gautier de moarte il rapuse.
Turpin din Reims este cu scutul spart.
Sub coiful rupt i-e capul sfarimat.
Zaua-i bucati , e toata destramata ;
Patru tepuse-n trup i s-au infipt
Si calul de sub el s-a prabusit.
Nespusa-i jalea cind cazu Turpin.

CLV

Turpin din Reims ca a cazut vazand
Patru tepuse-n trup infipte-avind,
Se ridica de-ndata in picioare
Si-i spuse lui Roland dintr-o suflare
Numai o vorba : ,,Inca nu-s pierdut!
Cit sint in viata nu ma dau batut."
Trase pe Almace, buna spada a sa,
Si mai lovi de-o mie ori cu ea.
Va zice Carol : ,,Unul n-a scapat."
Era de patru sute insi inconjurat,
Unii raniti, iar altii sfirtecati
Si multi din ei de capete scurti.
Arata Gesta, martorul o spune
Ce-a fost de fata --- asa, printr-o minune,
Baronul Gilles ce carta a facut.
Cine n-o stie, mult n-a priceput.

CLVI

Roland neinfricat in lupta-i iar
E-o apa tot si trupu-i arde jar ;
Cutite-n crestet, timpla i-a crapat
Intia data-n corn cind a suflat.
Carol sa vina-i ultima lui vrere.
Iar sufla-n corn dar fara de putere.
Asculta Carol, se opreste-n drum:
,, E farte rau, seniori, v-o spun acum.
Nepotul meu Roland se pregateste.

Simt dupa corn ca mult nu mai traieste.
Goniti s-ajungem cit mai este vreme !
Toate trompetele va poruncesc sa cheme !"
Saizeci de mii trompete acum sunind
Rasuna muntii, vaile raspund.
Paginii aud si teama nu-si ascund.
Zic: ,,Vine Carol ; va sosi curind!"

CLVII

,,Se-ntoarce Carol, ei incep sa spuna,
Trompete france iar prelung rasuna ,
De vine Carol, vom avea urgie.
Roland traind, va fi iar batalie ;
Pamantul nostru, Spania vom pierde".
Se-aduna-n rinduri iar cam patru sute
Din cei cu zale si mai bravi in lupte.
Inspre Roland cu furie se-ndreapta .
Baronul stie acuma ce-l asteapta.

CLVIII

Cind ii vazu Roland spre el venind,
Se-nsufleti mai mult ca orisicind .
Cit va trai n-o sa se dea , nicicum.
Lui Veillantif , fugarul sau cel bun ,
Ii dadu pinteni auriti, pornind
Inspre paginii dinaintea sa.
Turpin, arheisopul, il urma.
Paginii spun: ,,Prieteni, hai, fugiti !
Cornuri franceze, iata, auziti:
Se-ntoarce Carol regele puternic".
Pginii fug apoi , renuntind sa mai atace . Roland
singur printre miile de morti si, rand pe rand, isi a (aici nu se vede continuarea)
pe care-i aseaza in fata lui Turpin ce le da ultir (aici nu se vede continuarea)
vintare. Desi ranit de moarte, Turpin incerca
apa lui Roland, care abia mai rasufla.Arhiepis (aici nu se vede continuarea)
doar cativa pasi si se prabuseste mort. Roland isi (nu se vede prea bine)
lesin si-l vede pe Turpin, pentru care rosteste cal (nu se vede prea bine)
de lauda , dupa obiceiul pamantului.Puterile i (nu se vede prea bine)
si intelege ca i-a venit sfirsitul.

CLXVIII

Simti Roland ca moartea il ajunge ,

Ca prin urechi tot creieru-i se scurge.
La Dumnezeu se roaga pentru pairi
Iar pentru el la Sfintul Gabriel.
Sa nu il mustre nimeni, cornu-aduna
Iar spada-i Durendal o ia in mina.
Si nu mai mult cit zboara o sageata,
Spre Spania-i o colina ridicata.
Urca Roland sub un copac frumos
Pe patru trepte care vin de jos.
In iarba verde, cade si lesina
Cu fata-n jos , ca moartea i-e vecina.

CLXIX

Muntii-s inalti, copacii falnici cresc
Si patru scari de marmura sclipesc.
Roland in iarba verde a lesinat
Un sarazin la pinda-i nemiscat
(mai este un rand dar nu se vede)

(Text cules de Elena Mădălina Plăiașu)

CLXX

Simti Roland că spada vrea sa-i smulgă
Deschise ochii și –astfel se rosti:
“Pe cîte știu de-al nostru tu na-I fi !”
Apoi cu cornul ce-l avea la sine ,
Lovi în coiful cu-aur și rubine,
Sparse oțelul ,țeasta ,osu-i sparse,
Amîndoi ochii din orbite-i scoase
Și la picioare,fără glas rămase.
Zise Roland :„Păgîn mișel ,
Să mă atingi cum de ai îndrăznit ?
Te-o socoti oricine un smintit!
Dar am rupt cornul , gura i-am zdrobit ,
Auru-i dus , cristalu-i risipit „.

CLXXI

Simte Roland vederea cum și-o pierde.
Încearcă să se scoale în picioare;
Chipui-i e palid , fara de culoare .
O piatră cafenie-n față are

Trist ,mînios ,de zece ori în ea loveste,
Oțelul nu se rupe ,doar scrîșnește.
Rosti Roland :„Fecioară,fii cu mine!
Ah!Durendal,ce milă mi-e de tine!
Nu îți voi mai purta de grijă ție.
Cîte izbînzi pe cîmp de bătălie
Și-ntinse plaiuri i-am adus,cu tine,
Lui Carol cel cu barba colilie!
Să nu ajungi pe lașe mîini străine.
Ai fost slujita de un bun vasal.
În Sfînta Franță n-o sa ai egal".

CLXXII

Lovi Roland in marmura-mpietrită.
Scrîșni otelul.Lama-i neclintită.
Și cand vazucă nu o poate frînge
Porni încet în sinea-i a o plînge:
„Frumoasă Durendal,strălucitoare,
Flacari de foc tu răspîndești in soare!
Carol cel Mare se afla-n Moriana
Cînd printr-un inger Domnul îl vesti
Că-a unui conte de ai săi vei fi:
Cu tine Împăratul m-a încins,
Și-Anjou-ul și Bretania-am învins,
Am cucerit Poitou-l,Maina-am luat;
Normandia de-a-ntregul s-a predat,
Provența,Acvitania cazînd
Lombardia și Romania,la rînd,
Apoi Bavaria și Flandra-n lupte grele,
....și ele ,
Constantinopolul i s-a smerit ,
Saxonia ce-n plin a stăpînit .
[Islanda] Scoția am luat la fel
Și Englitera unde avea castel .
Atîtea țari i-am dat in batalie
Lui carol cel cu barba colilie .
De spada asta greu si-amar mi-e mie.
N-o las păgînilor ,să mor mai bine .
Ferește Doamne , Franța , de rușine !"

CLXXIII

Lovi iar spada-n piatra cenușie .
Cît o strică nu stiu ,nimeni nu stie.
Dar nu se sfrînse spada ci scrîșni
Și înspre slava-naltă doar tîșni.
Iar de văzu că totul e zadarnic

O plînse-n sine încă mai amarnic :
„Sfîntă , frumoasa ești, rosti fierbinte ,
Mînerul tău e plin de moaște sfinte .
De la Sfîntul Vasile sînge , și un dinte
Al lui Sîn Petru ;de la Saint Denis
Ai păr din capu-i în mîner închis
Și din veșmîntul Preacuratei o fărîmă;
Nu-i drept să cazi într-o mînă păgână.
Crestinii este drept ca să te poarte.
De mîna unui laș să nu ai parte!
Cu tine țări întinse-n batalie
I-am luat lui Carol cel cu barba colilie ,
De e bogat , puternic , Împăratul”.

CLXXIV

Simți Roland că moartea vrea să îl cuprindă
Din cap cum îi coboară peste piept .
Către un pin în grabă merse drept .
Cu fața-n joș , pe iarbă-apoi să cadă,
Să apere cu trupu-i corn și spadă .
Întoarse capul spre păgîna gloată;
Făcu-nadins căci vrea cu-adevărat
Să spun’ ai lui și Marele Împărat :
„Viteazul conte-i mort învingător’’.
Cu palma pieptu-și bate –ncetișor,
Mănușa-ntinde către Dumnezeu.

CLXXV

Roland simți că timpul i-a venit .
Spre Spania cu fața pironit ,
Cu-o mînă pieptu-ncetișor își bate :
„Doamne ,mă iartă, <<mea culpa>>,spune:
Păcate mari sau mici , anume
Tot ce am greșit de cînd venii pe lume
Și pînă azi cînd moartea mă cuprinde !”
Mănușa dreaptă înspre Domnu-ntinde
Din cer un înger vine și i-o prinde.

CLXXVI

Sub pin Roland culcat moartea-și așteaptă:
Spre Spania privirea își îndreaptă ,
Atîtea gînduri îi veniră-n minte,

De cîte cuceriri și –aduse-aminte.
De dulcea Franță unde s-a născut ,
De Carol Magnul care l-a crescut
Și fără voie începu să plîngă .
Dar nici pe el nu se lăsă -n uitare
Și de păcate își ceru iertare :
„Slăvit stăpân ce ești cu adevărat ,
Pe Lazăr tu din morti l-ai înviat ,
Pe Daniel de lei la-i apărat .
Să-mi aperi sufletul în orice rău
Și mîntuie-mă de păcatul greu!"
Mănușa dreaptă Domnului o-ntinde
Sînt Gabriel coboară și o prinde.
Pe-un braț își lasă capul și-a pornit
Cu mîinile în rugă spre sfîrșit :
Un heruvim se lasă pe pământ
Trimis de Domnul Dumnezeu cel sfînt
Și doi Arhangeli Domnu-a mai trimis
Să –i ducă sufletul în Paradis.

CLXXVII-CCLVII

Împăcat cu sine și cu Dumnezeu ,Roland a murit .Carol cel Mare ajunge la Roncevaux unde,plin de durere , își caută vitejii.Vede dezastrul și se declară vinovat că nu a sosit mai devreme .Se va răzbuna crîncen .Toți cei e față plîng.Oastea păgână se vede în depărtări .Ziua e pe sfârșite.La rugămintea lui Carol soarele se oprește ca să-i lumineze calea.Împăratul pornește pe urmele păgânilor și-i ajunge la fluviul Sebre.Păgânii ,disperați se aruncă în valuri și pier până la unul.Oștirea francă se oprește să se odihnească.Carol adoarme greu.La căpătîiul lui stă de pază arhanghelul Gabriel.Două vise vin să-i anunțe împăratului viitoarele lupte.

În această vreme regele Marsil a fugit la Saragosa.Furioși,păgânii distrug toate statuile zeilor lor.Răniți de moarte ,înfrânt,Marsil se adresează emirului din Babilon,Baligant,căruia îi trimite vorbă că ,de nu-i vine în ajutor,i se va supune lui Carol cel Mare.Baligant primește să-l ajute și printr-o solie îl vestește pe Marsil că va veni în Spania cu o armată uriașă.

În timp ce Carol cel Mare se află la Roncevaux,unde îi cinstește pe cei căzuți,apar primele grupuri de sarazini.Împăratul se pregătește pentru bătălie:are zece corpuri de ostași.Armata păgână e de trei ori mai mare.Începe lupta.Pier sarazini fără numă.Către sfârșitul bătăliei cele două căpetenii se întâlnesc.Acum se va hotărî soarta celor două armate.

CCLVIII

Ziua-i trecută și-i spre înserare.
Franci și păgâni se bat fără-ncetare.
Viteji sînt toți ce-acum aici se bat.
Ei strigătul de luptă n-au uitat
Strigă "Precieuse!" emirul îndîrjit,
Carol:"Montjoie!",e strigătu-i vestit,

Și-astfel din glas se știe fiecare.
În mijlocul cîmpiei se-ntîlnesc,
Se caută și aprig se lovesc,
Țepușele în scuturi crunt izbesc.
Sunt scuturile rupte,sfărîmate,
Fîșii din zale-n lături, aruncate,
Dar nu ajung să se lovească-n trup.
Șei se răstoarnă,chingile se rup,
Sînt regii la pământ acum...
În graba mare saltă în picioare.
Își trage iute spada, fiecare.
Această luptă n-o avea sfârșit
Până ce unulnu va fi murit.

CCLIX

Carol al dulcei Franțe-i curajos;
Emirul nu se teme,nu-i fricos,
Ei săbiile goale-și potrivesc
Și peste scuturi îndîrjiți lovesc,
Prin pielea groasă și prin lemn se taie,
Sar cuie,scuturile se îndoaie.
Apoi armurile cu furie pălesc.
Albe scîntei din coifuri izbucnesc.
Sfîrșit nu are lupta ce-a-nceput
Pînă ce unul nu se dă bătut.

CCLX

Zice emirul:”Carol,te gîndește
La sfatul meu și faptele-ți căiește!
Fiul meu drag tu mi l-ai nimicit
Și-ntreaga țară ai rîvnit mereu;
Să-mi fii vasal și vei fi răsplătit
Ca slujitor să vii în Răsărit”.
Și zice Carol: ”Foarte rău aș face
Să-i dau unui păgîn și dragoste și pace;
Dar dacă vrei creștin la noi să treci
Din clipa aceea te-oi iubi pe veci.
Slugă să fii celui mai tare rege”
Și Baligant:”Rea predică mai ții!”
Apoi din spade prind a se lovi.

CCLXI

Voinic,emirul a și fulgerat
Coiful lui Carol de oțel brunat.
Coiful se sparde-n cap și se îndoaie,
Lama ajunge pîn'la păr și-l taie,
Cam de o palmă carnea i-a ciuntit,
Ba și mai mult pe osul dezgolit.
Șovăie Carol,gata e să cadă.
Domnul nu vrea învins sau mort să-l vadă.
Sînt Gabriel se-arată și îi spune:
”Mărite rege,ce faci tu anume?”

CCLXII

Cînd glas de înger înspre el coboară,
Nu se mai teme ,n-are să mai moară.
Își vine în simțiri,se regăsește.
Cu spada Franței în emir lovește.
Coiful cu pietre scumpe îi zdrobește,
Din țeasta-i spartă ,creierul țîșnește.
Pînă la barbă spada își coboară
Și fără să răsufle îl omoară.
Strigă ”Montjoie!”spre-ai săi de îi vestește.
Îndată ducele de Naimes sosește:
Urcă pe Tencendur Carol în șa,
Păgînii fug,așa cum Domnul vrea.
Francezii și-au atins doritul țel.

CCLXIII-CCLXVII

Păgînii fug.Pe urmele lor gonesc călări francezii conduși de Carol.Urmărirea ține pînă la Saragosa.

Din turnul cetății,regina Bramimonda își vestește soțul de prăpădul ce-i așteaptă.Marsil moare de durere.Povestea spune că sufletul i s-a dus în iad.Carol intră în cetatea Saragosa care i-a rezistat șapte ani.O ocupă și distruge toți idolii.Vor trece legea creștină peste o sută de mii de sarazini.Nu și regina.Carol o va duce în Franța unde prin blîndețe vrea să o convingă să se lepede de Mahomed.Cei care nu vor să se creștineze sînt uciși.

Noaptea a trecut și vine ziua iar.Carol lasă cetatea în paza a o mie de cavaleri și pornește spre Franța.***(Text cules de Ioana Voicu)***

mai cucereşte cetatea Narbona, apoi se îndreaptă spre Bo-deaux unde depune, pe altarul Sfîntului Seurin, cornul de fildes al lui Ronald.

Un document stravechi, ,,Le Guide des pelerins,, (din secolul al XII-lea) atestă

existenta la Saint-seurin a unui corn de fildes. Un alt corn, despre care se spune că ar fi cel autentic, se afla la un muyeu din Toulouse ; poate fi văyut şi astăzi.
Carol îl ingroapă la Blaye, pe malul Girondei, pe cei trei vestiţi baroni ai săi : ronald, Oliver si turpin, in morminte de amarmura alba .
Împăratul ajunge in cele din urmă la Aix, în capitala sa , de unde trimite soli ca să se adune jucătorii pentru procesul lui Ganelon.

CCLXVIII

Din Spania, la Aix e Carol iară ,
În locul cel mai minunat din ţară.
Se urcă în palat în sala mare .
Fecioara Aude, frumoasa, îi apare
Şi-i zice: Unde-i Ronald ? de căpitan să-mi spui
Cel ce a jurat să fiu soţia lui ".
Durerea stă pe carol să-l doboare,
Plînge din ochii şi barba-şi trage tare:
,,O sora mea, de-un mort te îngrijeşti,
Altul mai bun în scimb ai să primesti:
E Ludovic, mai mu îţi pot spune ,
E fiul meu,regatu-i va rămîne ".
Răspunde Aude :,,Este ciudat ce-mi să spui.
Dar voia taTatalui şi-a sfinţilor azi nu-i
Ca mort Ronald, eu vie să rămîi !"
Se+ngălbeneste, jos se prăbuşeşte.
E moartă. Doamne sufleti-i primeste!
Bronii plîng şi o jelesc pe aude .

CCLXIX

Aude cea frumoasă a sfîrşit pe dată
Carol o crede numai leşinată;
Îi este milă plînge Împăratul.
O ia de mîini voind să o susţină,
Dar aude spre umar capul îşi înclină .
Atuncea Carol de văyu ca-i moartă,
Patru contese porunci să vină
S-o ducă la o mănăstire de surori
Unde-o veghează noaptea pînă-n zori,
Şi-o îngropară lîng un alt vestit
Pe Carol mlt l-a mai cinstit.

CCLXXI

Atuncea Carol de văzu că-i moartă,
E ganelon în lanţuri ferecat.
Stă în cetate cu faţa spre palat
Si de un stîlp ce-acolo s-a aflat
Cu coyi de cerb de mîini este legat.
lovesc cu beţecu bastoane-l bat,
Că altceva mai bun n-a meritat.
Si aşteaptă judecata-ndurerat.

CCLXXI

Din gestele bătrînei s-a aflat
Cum Carol mulţi vasali el a chemat
La Aix , la Catedrală-a adunat
În ziua aceea de mare cinstire,
A Sfîntului Silvestru pomenire.
Asta-i povestea cum l-au judecat
Pe Ganelon cel ce a trădat .
Ceru Împăratu-n faţa lui sa-l ducă.

CCLXXII

,,Seniori Baroni, Carol atunci vorbeste,
Să-l judecaţi cum legea porunceşte!
Cum oastea mea in Spania-a venit .
Francezii douăyeci mii mi-a prăpădit:
Pe-al meu nepot, ce nu-l veţi mai vedea ,
Pe Oliver cum altul nu era ,
Cei 12 pari vînduţi pentru argint ".
Si Ganelon: Aşa-i, nu pot sa mint;
Ronald de aur mult m-a păgubit
Şi pentru asta moartea i-am dorit,
Dar n-am trădat sa se ştie bine ".
Răspund Francezii: ,,Da noi sfat vom ţine".

CCLXXIII

Stă Ganelon fe faţă in picioare;
Este voinic şi chipul măndru are
Ca un baron, de nu ar fi trădat !
Spre juzi si franci privirea şi-a-ndepărtat,
Treizeci de rude îi sînt ajutoare .
Prinse săstrige înspre adunare:
,,Pe Domnul Sfînt, rog daţi-mi ascultare !
Am fost cu împăratul în oştire
Şi l-sm slujit cu-ntreaga mea simţire .
Nepotul său ROnald m-a prizmuit ,
El morţii şi durerii m-a sortit .
Sol la Marsil se ştie ca m-a dat ;
Înţelepciunea mea doar m-a scăpat .
Dispreţul meu atunci i-am arătat
Si celor care-n juru-i s-au aflat.
Carol şi voi barinii m-ati ascultat
M-am răzbunat dar n-am trădat ştiţi bine."
Răspunseră francezii :,,Sfat vom ţine".

CCLXXIV

Cînd Ganelon văyu ca-ncepe judecată

Treizeci de rude a adunat în dată
El printre rude unul , Pinabel
De la Sorence , asculta toţi de el .
Ştie-n vorbire tot ce se cuvine ;
Viteaz ţn lupte nu-l intrece-oricine .
Ţi spune Ganelon ,,Mă-ncred in tine
Ca să mă scapi de moarte şi ruşine !"
Şi Pinabel :,,Curînd vei fi scapat
De zice vreunl da fii spînzurat
Şi în lupta Carol să-l timeată
Şi spada-mi fi-va judecată."
I se inclina la picioare Ganelon

CCLXXV

Se află-n sfat saxoni si bavarezi
Şi poatevini, normanzi si francezi
Sfănt şi tiezi germani sunt numeroşi
Cei din auverge înclin a fi miloşi.
Vorbesc încet toţi spre Pinabel
Şi zice unul: ,,Hai să terminăm
Orice proces. Pe Carol să-l rugăm
Pe Ganelon să-l ierte de-astă dată
Şi credincios fi-va-i viaţa toata
Ronald e mort nimic nu-l mai învie
Aur, argint nicio bogaţie
Iar cel ce-o crea să lupte e bun !
Acelaşi lucru şi ceilalţi o spun
Făra Thierry, ce-i împotrivă.

CCLXXVI

La Carol Magnuml vin baronii acum:
,,Noi te rugăm, ei regelui îi spun ,
Pe ganelon să nu-l scoţi vinovat
Şi o să-ti fie cel mai devotat.
Lasă-l în viaţă-i cavaler vestit ,
De moare el Ronald tot nu învie .
Pentru nimic n-ai să-l mai vezi vreodat"
Răspunde Carol: Văd el m-aţi trădat !

CCLXXVII

Carol văzînd de toţi că-i părăsit,
Înclină capul spre jos mîhnit .
,,Nefericit sînt" yise pentru sine .
Dar iată că spre el un nobil vine .
E Thierry, cu Geoffroy ce-i frate .
Subtire, zvelt şi nu prea lat in spate ,
Cu părul negru, chipul măsliniu,

Nu e mărunt dar nici înalt nu-l ştiu .
Plin de respect lui Carol zice-aşa :
,,Slavite rege nu te întrista !
Să te servesc n-am incetat vreodată.
Pentru strabunii mei vreau judecată:
Şi-arice i-ar fi facut lui Ganelon
Ronald era in slujba ta baron .
Iar Ganelon ticălos ca a trădat
Şi jurămîntul care ţine a călcat;
De aceea cred ca spînjurat să moară
Iar trupul lui..
Plătind ca ticalosut ce a trădat .
De altfel crede vre-un neam de-al lui ,
Eu spada mea drept cheyăsie pui
În judecată, fata de oricine ".
Francii răspund: ,,Vorbit-ai foarte bine "

CCLXXVIII

Soseşte acum la rege Pinabel .
E-înalt, voinic si tras ca prin inel,
Cînd dă in vreunul s-a sfîrsit cu el .
,,Sire, aici e a voastră judecată.
Cere să fie linişte o dată !
Ce Thierry a spus e o minciună.
Eu îl dezmit si vom lupta-mpreună".
El regelui îi dă mănuşs dreaptă.
,, Chezaşi de seamăna vreau " regel aşteaptă
Treizeci de rude; că-i cinstit vor spune .
,,În libertate eu atunci l-oi pune "
Şi porunci ca bine sa-i payească.

CCLXXIX

Şi cand văzu că lupta chear va fi
Mănuşa dreapta îi dete si Thierry .
El, impăratul îl cheyaşui
şi patru banci s-aduca porunci :
Să stea pe ele cei ce se vor bate .
Că se păstrase legea, toţi gîndiră;
Le rînduise Ogier de danemarca toate.
Cerura caii armee cerură .

CCLXXX

Cînd pregătirile de lupta isprăvira
Se spovedesc si-s binecuvîntaţi
Ascultă slujba ţi-s împartaşiţi
Danii bisericii --amîndoi au dat
Şi-apoi venira-n faţaă la impărat.
Au pinteni la cizme strînti legaţi ,
Coifuri pe cap şi-au pus, impodobite,

Mînerele la spade-s aurite,
De gît au scuturile împătrite
Şi-n mîini au suliţe ascuţite .
Pe caii iuţi încaleca frîu dau .
o suta de mii de cavaleri plîngeau
De mila lui Romanld si a lui Thierry,
Dar Domnul ştie cum se va sfîrşii.

CCLXXXI

Mai jos de Aix, intinsa-i o cîmpie.
acolo s-au pornit pe bătălie .
Ei sunt voinici şi fără nici o teamă.
Caii sînt iuţi focoşi de nu au seamă .
Dar liber frîu şi prietenii-au împuns,
Unul pe altul iata s-au ajuns.
Scuturi se sparg în ţăndari risipite,
Chingile-s rupte, zalele-s zdrobite,
Cad şeile si la oblînc se frîng.
O suta de mii din cei de faţa plîng.

CCLXXXII

Şi amîndoi acuma-s la pămînt .
Dar intr-o clipa in picioare sînt.
E Pinabel Puternic şi vioi.
Fără de cai în lupta-s amîdoi.
Cu spade aurite la mîner
Lovesc puternic coifiri de oţel;
S-ar sfrînge orice coif oricît de tare .
Străbate printre toţi o grija mare
Şi zice Carol : Doamne fă dreptate !"

CCLXXXIII

Şi Pinabel :,, Predă-te Thierry !
Ţi-oi fi vasal cu drag te voi sluji,
din bunul meu orice iti poti alege,
Pe Ganelon de+l sprijini tu la rege !"
Iar thierry vorba nu poate fi!
De te ascult rusine imi va fi!
Dreptate facă Domnul între noi !"

(Text cules de Monica Mitrea)

CCLXXXIV

Şi Thierry: ,, Tu esti viteaz şi tare,
Cu trup voinic , frumos la-nfăţişare,
Iar vitejia ţi-o cunoaşte-orcine.
Renunţă deci la lupta, e mai bine!
Şi o sa ai cu Împăratul pace.
Cît despre Ganelon, dreptate-o fi
Să se vorbeasca de-asta zi de zi.”
Iar Pinabel :,,Pe domnul ! ar fi păcat
Ca neamul eu sa nu-mi fi apărut;
Nu ma predau nici unui muritor.
Decît rusine mai bine mor.”
Cu spada amîndoi din nou izbesc
În coifuri aurite iar lovesc.
Pornesc scîntei spre ceruri indreptate.
Sa îi desparta nimeni nu mai poate:
Luptă sfîrşi-vă daca unul moare.

CCLXXXV

Viteaz e Pinabel cel din Sorenţa,
Pe Thierry-l loveste in coiful de Provenţa.
Ţîşnesc scântei şi iarba se aprinde.
Spre Thierry al spadei vîrf intinde,
Mai jos de frunte spada o coboara.
De-a lungul feţei……………………
Obrazul drept de tot i-a- nsîngerat,
Pîna la brîu el zaua i-a taiat
Domnu-l păzeşte , nu-i lovit de moarte.

CCLXXXVI

Thierry la faţa simte că-i rănit.
Limpede sînge iarba a stropit.
Lui Pinabel o spadă-n coif i-a tras
De coifu-i taie pîna lîngă nas.
Din ţeasta sparta creierii i-au prelins;
Clatină spada şi-l doboară-nvins,
Şi cu aceasta lupta-i cîştigată.
Francezii spun: “E Sfânta Judecată
Iar Ganelon sa fie spanzurat
Cu rudele ce-alaturea i-au stat”.

CCLXXXVII

Când Thierry in luptă a cistigat,
Carol spre dânsul iata s-a indreptat,
Patru Baroni de-ai săi l-au şi urmat:
Ducele Naimes, danezul Ogier,
Geoffroy d'Anjou, precum Guillaume de Blaye.
Pe Thierry, regele-n braţe-l strange,
Cu blana-i scumpa-l şterge el pe rană;
I se aduce-apoi o alta blană.
Armura-ncet incep ca sa io scoată.
Pe un catir de-Arabia suit
Thierry cu-ai săi revine fericit.
Se-ntorc la Aix si-n piaţă fac popas.
Vor fi ucişi si cei ce-au mai rămas.

CCLXXXVIII

La Carol conţi si duci sânt adunaţi:
"Ce facem noi cu cei intemeiaţi
La judecata pentru GAnelon veniţi?
Chezaşi sînt pentru Pinabel, cum ştiţi".
Si Francii:"Toti sa moara de înat'!"
Îl cheama pe Basbrun, bunu-imparat
"Să -I spanzuri in padurea blestemată!
Pe barba-mi albă-ţi jur,aminte cată,
De-ţi scapă unul, vai şi-amar de tine".
Basbrun răspunde:" Fac cum este bine".
Sergenţi o sută-I iau pe vinovaţi.
Treizeci erau, murira spînzuraţi.
Cel ce tradează si pe-ai lui ii pierde.

CCLXXXIX

Apoi veniră bavardezi, germani,
Şi poatevini, bretoni ca si normani.
Ca si francezii, toţi au socotit
Ca Ganelon sa moară chinuit.

Patru armăsari aduseră de-ndat’.
De mîini şi de picioare l-au legat.
Sînt armăsarii mindri peste poate:
Patru sergenţi îi tot împing din spate
Spre-o apa ce cîmpia o străbate.
E Ganelon spre tristul său apus;
De întinsoare vinele-i se rup
Picioare,mîini se sfîrteca de trup
Pe iarba verde sîngele-I izvor.
Şi moare Ganelon ca tradător.
Cel ce-a tradat nu-I drept sa se falească!

CCXCI

Când Carol răzbunarea şi-a împlinit,
Episcopii francezi el i-a poftit,
Germani si bavardezi au mai venit:
“O nobilă captivă am la mine.
Parabole si predici nu puţine
A ascultat. Vrea sa se crestineze.
S-o botezaţi, Domnul s-o mîntuiasca”.
Si zic aceştia:”Naşi sa-i dam sa aibă”.
…………………………………………..
La băile din Aix………………………...
Şi pe regina Spaniei o botezara,
Iar Juliana i-au gasit drept nume.
Crestină-i prin credinţă,pot a spune.

CCXCI

Şi cînd dreptatea Carol o facuse
Iar supararea mare ii trecuse,
Cînd Bramidona era crestinată,
Ziua trecuse-n noapte-ntunecată.
In camera boltită adormise
Cind Sfîntul Gabriel veni si-i zise:
“Carol, ridica-ţi oştile şi-ndata
Pătrunde-n Bira cu puterea- ţi toat
Să-l scapi pe Vivien, ce-i strîmtorat
Şi de pagini la Imfa-mpresurat;
Te cer creştinii, mergi cu oastea ta.”
Asculta Carol dar parca n-ar vrea,
“Doamne, îşi zise, grea mai mi-este viaţa!”
Îşi smulge barba, plînsu-i umple viaţa.

*

Aici sfârșește gesta lui Turold